

บทที่ 3

หมู่บ้านไทยพัฒนาปางแดง

เวทีแห่งการปิดล้อม โอนอ่อนผ่อนตาม และต่อต้านชัดขึ้น

เมื่อป้ายไม้เขียนคำ "หมู่บ้านไทยพัฒนาปางแดง" ถูกเจ้าหน้าที่อำเภอเชียงดาวนำมาติดตั้งหน้าหมู่บ้านดาระอั้งหรือที่หลายคนคุ้นเคยกับการเรียกชื่อสั้นๆ-บ้านปางแดงใน ในช่วงต้นปี พ.ศ.2540 ป้ายไม้เนื้อจึงเสมือนหนึ่งคำรับรอง-ยอมรับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้านกลุ่มอื่นๆ ถึงการมีอยู่ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ดาระอั้งในเขตพื้นที่ที่ถูกให้คำจำกัดความว่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อีกทั้ง แผ่นป้ายแผ่นเดียวกันนี้ ได้ทำให้ชาวบ้านต่างมั่นใจในที่ยืนของตนเองมากขึ้น และรับรู้โดยนัยว่า ป้ายไม้ที่มีชื่ออย่างเป็นทางการ คือการยืนยันว่าดาระอั้งคือหนึ่งในสมาชิกของชุมชน หมู่ 9 บ้านทุ่งหลุก ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ที่อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ราว 80 กิโลเมตร

บ้านทุ่งหลุก ตำบลเชียงดาว ก็เช่นเดียวกับหมู่บ้านทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีพัฒนาการของพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาทางสังคม การเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับนโยบายของประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแต่ละชุมชนมีพัฒนาการที่แตกต่าง แต่เงื่อนไขการเกิดชุมชนส่วนใหญ่ ล้วนมาจากเงื่อนไขหลักๆ 2 ประการ คือ ประการแรก การแสวงหาที่ดินทำกิน ทั้งเพื่อการยังชีพหรือเพื่อการผลิตเข้าสู่ระบบตลาด และประการที่สอง คือ การปรับตัวเข้าสู่ระบบแรงงานรับจ้างเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต ดังเช่นกรณีของชาวดาระอั้งชุมชนปางแดงใน

เนื้อหาในบทที่ 3 เป็นการนำเสนอบริบทของพื้นที่บ้านปางแดงใน โดยเนื้อหาหลักได้พยายามคลี่ภาพอันซับซ้อนทับซ้อนของกระบวนการปิดล้อมพื้นที่ป่าในชุมชน ด้วยเงื่อนไขอันซับซ้อนของนโยบายการจัดการป่าของรัฐชาติ นโยบายการพัฒนาประเทศ การเติบโตขยายตัวของตลาดความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ การช่วงชิงการใช้ทรัพยากรของกลุ่มต่างๆในพื้นที่ และการเดินทางเข้ามาใช้แรงงาน ตั้งถิ่นฐานเพื่อความอยู่รอดของชาวดาระอั้ง ซึ่งเมื่อทำความเข้าใจมิติเชิงซ้อนของกระบวนการปิดล้อมพื้นที่ป่าแล้ว จะทำให้สามารถเข้าใจสภาพปัญหาและเงื่อนไขของการเข้าถึง ตลอดจนวิธีการจัดการและการปรับตัว-ปรับความสัมพันธ์ของชุมชนดาระอั้งต่อทรัพยากรได้อย่างรอบด้านมากขึ้น การอธิบายแจ่มแจ้งบริบททางพื้นที่ได้แสดงผ่านช่วงเวลาต่างๆ ภายในระยะเวลา 40 ปี คือตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2500-ปัจจุบัน

ทั้งนี้ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อหลัก กล่าวคือ 1. ข้อมูลพื้นฐานของบ้านปางแดงใน อำเภอเชียงดาว 2. บริบทการแย่งชิงทรัพยากรในอำเภอเชียงดาว ก่อนการตั้งถิ่นฐานของชาว

ดาระอั้งบ้านปางแดงใน (ช่วงปี พ.ศ.2500-2527) 3. พัฒนาการของชุมชนดาระอั้งบ้านปางแดงใน (ช่วงปี พ.ศ.2527-ปัจจุบัน) และ 4. สรุป

3.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของบ้านปางแดงใน อำเภอเชียงดาว

หากเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว จากเชียงใหม่ เพื่อไปสู่พื้นที่บ้านปางแดงใน ใช้เวลาไม่ถึงสองชั่วโมง ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 107 เส้นทางเชียงใหม่-ฝาง ก็จะมาถึงตัวอำเภอเชียงดาว เมืองที่มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน พื้นที่เหมาะแก่การปลูกข้าวนาดำ เมืองที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย และมีความเป็นมายาวนานไม่แพ้ตัวเมืองเชียงใหม่

อำเภอเชียงดาว มีเนื้อที่ 1,361,875 ไร่ อยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นที่ราบแคบๆ ทอดอยู่ระหว่างสองฝั่งแม่น้ำ ล้อมรอบด้วยแนวเทือกเขาที่ปกคลุมด้วยผืนป่าเชียงดาว ป่าแม่แตง เวียงแหง เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน แบ่งตามลักษณะสันปันน้ำธรรมชาติเป็น 3 พื้นที่ลุ่มน้ำหลัก คือ น้ำแม่แตง น้ำแม่ปิง น้ำแม่จืด มีพื้นที่ประมาณ 1,668 ตารางกิโลเมตร หรือราว 1,004,250 ไร่ (โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน,ไม่ระบุปี)

ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอเป็นคนไทยพื้นเมือง ปลูกข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก รองลงมาคือพืชไร่ (ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง) ไม้ผล และพืชผัก ซึ่งได้แก่กะเทียม และพริก (ข้อมูลจาก อบต.เชียงดาว, 2543) นอกจากนี้ประชากรพื้นเมืองส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้ง จีนฮ่อ ม้ง ลีซู ปกาเกอญอ อาข่า ขมุ ไทยใหญ่ ดาระอั้ง เนื่องจากพื้นที่อำเภอมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า อำเภอฝาง และอำเภอพร้าว

และจากตัวอำเภอเชียงดาวแยกขวาก่อน กม.72 ข้ามลำน้ำแม่ปิง ขึ้นภูเขาทิศตะวันออกเพียง 10 กิโลเมตร ก็มาถึงหมู่บ้านขนาดเล็กซึ่งทั้งหมู่บ้านประกอบไปด้วยชาวบ้านดาระอั้ง 44 หลังคาเรือน หน้าหมู่บ้านปักป้ายไม้สีเขียว เขียนตัวหนังสือขนาดใหญ่สีขาวด้วยลายมือว่า "หมู่บ้านไทยพัฒนาปางแดงใน"

บ้านปางแดงใน จัดเป็นหย่อมบ้านบริวารของหมู่บ้านทุ่งหลุก ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งใน 16 หมู่บ้านของตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (ข้อมูลจากอบต.เชียงดาว, 2544) ลักษณะหมู่บ้านทุ่งหลุกตั้งอยู่ที่ราบลุ่มฝั่งลำน้ำปิงด้านตะวันออก ปัจจุบันแบ่งเป็นสองหย่อมบ้าน คือ ติดฝั่งลำน้ำปิง กับส่วนที่อยู่ติดเชิงดอยและบนดอยด้านทิศตะวันออก มีทุ่งนาขั้นบันไดระหว่างสองหมู่บ้านนี้

3.2 บริบทการแย่งชิงทรัพยากรในอำเภอเชียงดาว ก่อนการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้ง บ้านปางแดงใน (ช่วงปี พ.ศ.2500-2527)

3.2.1 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ

ก่อนช่วงปี พ.ศ. 2500 ชุมชนในเชียงดาว เป็นชุมชนที่มีระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ มีการทำนาโดยอาศัยระบบเหมืองฝาย ทำไร่ ปลูกถั่ว งา ในพื้นที่เชิงเขา หรือตีนดอย และเลี้ยงสัตว์ในเขตป่า ซึ่งอยู่ในบริเวณภูเขา ช่วงเวลาดังกล่าวการค้าขายแลกเปลี่ยนยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการยังชีพ เช่นการแลกเปลี่ยนข้าวปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม น้ำมัน

จากนั้นในช่วงต้นปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เมื่อการปลูกพืชพาณิชย์หรือการปลูกพืชเพื่อขาย ได้ขยายตัวในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเศรษฐกิจไทยได้ผูกพันกับตลาดโลกมากขึ้น ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรเกิดขึ้นทั่วโลก ในช่วงนี้รัฐบาลได้ส่งเสริมพันธุ์พืชใหม่ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร การใช้เทคโนโลยีการเกษตร มีการจัดตั้งแหล่งสินเชื่อทางการเกษตร เพื่อสนับสนุนเงินทุนแก่เกษตรกรในระดับหมู่บ้าน ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งชนิดและปริมาณผลผลิต (พฤกษ์, 2542 : 37) ในภาคเหนือตอนบน มีการขยายตัวของการปลูกข้าวเพื่อขายอย่างรวดเร็วนับแต่ปี พ.ศ.2500 ในพื้นที่ราบสำคัญๆ และในช่วงทศวรรษต่อมา มีการปลูกพืชพาณิชย์หลายชนิดมากขึ้น เช่น ถั่วเหลือง กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ ยาสูบ จากนั้นการปลูกพืชพาณิชย์ได้ขยายตัวจากที่ราบตอนกลางของภูมิภาคออกไปยังที่ราบลุ่มขนาดเล็กลง ซึ่งหมายรวมถึงที่ราบของอำเภอเชียงดาวด้วย ในช่วงทศวรรษ 2510 มีการขยายตัวของการปลูกพืชไร่ ที่ปลูกได้ในที่ดอน โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีการขยายตัวเร็วมาก และมีส่วนอย่างมากต่อการลดลงของพื้นที่ป่าในภาคเหนือ (ประเทือง, 2537 : 36-39)

ในเขตอำเภอเชียงดาว วิถีชีวิตจากการผลิตเพื่อการยังชีพจึงได้เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนต้องพึ่งพิงกับระบบการตลาดมากขึ้น พืชเศรษฐกิจที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ และราคาตามท้องตลาดเป็นเงื่อนไขสำคัญในการตัดสินใจในการเลือกผลิตของชุมชน โดยในช่วงปี พ.ศ.2500-2520 เป็นช่วงที่พื้นที่ในเขตอำเภอเชียงดาวทำการผลิตยาสูบมาก มีการตั้งโรงบ่มยาสูบในพื้นที่เชียงดาวถึง 3 โรง เพื่อทำการผลิตและส่งออกขาย ต่อมาเมื่อราคายาสูบตกต่ำ ประกอบกับความนิยมน้อยลง ทำให้ยาสูบไม่เป็นที่ต้องการของตลาดอีกต่อไป ผลผลิตที่ได้รับการส่งเสริมเป็นลำดับต่อมาจากพ่อค้าพืชไร่ และหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรของรัฐคือ หอม และกระเทียม

ชาวบ้านเล่าว่า เดิมการผลิตยาสูบ ทำในพื้นที่นาซึ่งจัดสรรต่างหากออกมาจากพื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ทางการผลิตในช่วงปี พ.ศ.2520 ยังไม่มีการขยายตัวมากนัก หากแต่เมื่อการผลิตในช่วง

ปี พ.ศ.2520 เป็นต้นมา หอมและกระเทียมเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ประกอบกับ เมื่อมีการพัฒนา โดยเน้นให้ความสำคัญการปัจจัยพื้นฐานของชุมชนเติบโตมากขึ้น กลไกตลาดเริ่มรุกคืบเข้ามาในชุมชน การพึ่งพาอาศัยในด้านแรงงาน และด้านอื่นๆของชุมชนลดน้อยลง ทำให้ชุมชนไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองหรือพึ่งพาอาศัยกันได้อีกต่อไป แต่จำต้องพึ่งพิงตลาดมากขึ้นในทุกๆด้าน รายได้จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการยังชีพมากกว่าเดิม ทำให้การขยายพื้นที่เพาะปลูกเป็นไปอย่างกว้างขวางจากพื้นที่เพียงที่ราบลุ่ม ก็ไปสู่สันเขา และรุกคืบเข้าไปในพื้นที่ป่า

นอกจากนั้น เมื่อมีการปรับปรุงถนนสายหลัก เชียงใหม่-เชียงใหม่ ทำให้การเดินทางคมนาคมสะดวกมากขึ้น การติดต่อค้าขายเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งเป็นหนทางที่นำเอาระบบการผลิตแบบใหม่เข้ามาสู่พื้นที่ อีกทั้งยังนำคนจากภายนอกเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น จำนวนคนในเขตอำเภอเชียงใหม่ จึงมีมากขึ้น ด้วยการตั้งถิ่นฐานใหม่ของพวกเขาแสวงหาที่ดิน จากพื้นที่ต่างๆ ทั้งคนไทยพื้นราบจากทางตอนใต้ของเชียงใหม่ ที่เข้ามาเพื่อหาที่ดินทำกิน และชนกลุ่มน้อยที่อพยพมาด้วยเหตุผลทางการเมือง ทั้งจากจีนตอนใต้ และประเทศพม่า สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการช่วงชิงทรัพยากรเพื่อการดำรงชีพมากขึ้น เหตุการณ์ทวีความซับซ้อนมากขึ้นเมื่อพื้นที่ในเขตอำเภอเชียงใหม่ เริ่มมีการให้เอกสารสิทธิ์ที่ดินในช่วงปี พ.ศ.2498 ทำให้มีการบุกเบิกที่ดินเพื่อเอกสารสิทธิ์ และในช่วงเวลาดังกล่าว การซื้อขายที่ดินรายแรกๆก็ได้เกิดขึ้นด้วย ที่ดินที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการผลิต กลับเป็นสินค้า มีมูลค่าในการค้าขาย

ในช่วงเวลาเหล่านี้เอง ที่ชาวไทยพื้นราบ ในตำบลเชียงใหม่ ตำบลแม่ณะและตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงใหม่ที่ได้ขยายการผลิตพืชพาณิชย์ ซึ่งได้แก่ ข้าว ยาสูบ หอม กระเทียม ชา และประสบบัญญาขาดแคลนที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิต จึงเริ่มแสวงหาที่ทำกินในพื้นที่ราบแคบๆ ระหว่างหุบเขาในบริเวณชายขอบของฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิง โดยเลือกหาพื้นที่ราบตามแนวลำห้วยอีโก้ ห้วยแม่จอน ห้วยแม่ฮ้อ และห้วยแม่ป๋าม เป็นต้น

พื้นที่ตามแนวลำห้วยเหล่านั้น ถูกบุกเบิกแผ้วถางอย่างต่อเนื่อง จนบางพื้นที่ได้กลายเป็นพื้นที่ทำกินถาวรของชาวพื้นราบ ในระยะแรก ชาวไทยพื้นราบเหล่านี้มักจะปลูกไม้ผล ปลูกข้าวไร่ รวมทั้งพืชไร่จำนวนจำกัด เนื่องจากขาดแคลนแรงงาน เมื่อมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ก็ขายให้กับคนนอกที่ต้องการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นล่ำเป็นสัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของพื้นที่ในอำเภอเชียงใหม่ ที่มีนายทุนเข้าไปกว้านซื้อที่ดิน เพื่อทำเป็นสวนลำไย ลิ้นจี่ และสวนส้ม พร้อมทั้งจ้างแรงงานในพื้นที่เพื่อให้ดูแล คายหญ้า เก็บเกี่ยวพืชผล (เครือข่ายชาติพันธุ์ศึกษา, อ้างแล้ว)

บริเวณชุมชนพื้นที่บ้านปางแดงจึงเป็นพื้นที่ที่คนไทยพื้นราบยากจน และไร้ที่ทำกินจากตำบลเชียงใหม่ ตำบลแม่ณะ และตำบลอื่นๆในที่ราบลุ่มริมแม่น้ำปิงได้เข้ามาแสวงหาทำกิน เนื่อง

จากที่ดินในที่ราบลุ่มมีจำกัด ไม่สามารถขยายพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกได้ การบุกเบิกจับจองที่ราบแคบๆระหว่างเนินเขา หรือหุบเขาในบริเวณชายขอบของที่ราบลุ่ม เพื่อให้เป็นที่ทำกินเพิ่มขึ้น หากเป็นพื้นที่สูงชันก็จะทำเป็นสวนเมี่ยง ส่วนพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยก็จะใช้เป็นที่ปลูกข้าวไร่ ปลูกพริก ฝ้าย ยาสูบ รวมทั้งไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ขนุน และไม้ผลชนิดต่างๆ รวมทั้งเก็บของป่า อันได้แก่หน่อไม้ เห็ด และพืชสมุนไพร (เครือข่ายชาติพันธุ์ศึกษา, 2541)

“ที่ดินแถวนี้ เป็นของคนเมืองเยอะ คนบ้านทุ่งหลุกขึ้นมาบุกเบิกพื้นที่มานานแล้ว รวม 30-40 ปีเห็นจะได้ รวมทั้งคนยาง(ปกากะญอ)ที่มารับจ้างป่าไม้ ก็มาทำไร่แถวนี้ด้วย” (สัมภาษณ์คนเมือง, 19 กรกฎาคม 2542)

นอกจากนั้นช่วงเวลา 40 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ในบริเวณชุมชนปางแดงยังคงเคยเป็นพื้นที่สัมปทานป่าไม้ ทำให้มีการดึงแรงงานราคาถูกลงอย่างแรงงานของคนปกากะญอ จากอำเภอแม่แตงมาทำงาน บริษัททำไม้ได้ตั้งบ้านเรือนในบริเวณบ้านท่าซี้เหล็ก และปรับพื้นที่ประมาณ 10 กว่าไร่เป็นที่นา ไร่ฝืน มีการบุกเบิกที่ดินเพิ่มเติม และอยู่อาศัยเป็นชุมชนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

3.2.2 กระบวนการปิดล้อมพื้นที่ป่า ภายใต้นโยบายการจัดการป่าของรัฐและความซับซ้อนหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

พื้นที่ป่าในอำเภอเชียงดาวเป็นพื้นที่สัมปทานไม้มาเป็นเวลานาน นับจากสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเป็นพื้นที่สัมปทานไม้ของบริษัทคนไทย และรัฐเพิ่งจะประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาติในราวทศวรรษที่ 2500 นี้เอง อย่างไรก็ตาม การประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ ก็ไม่ได้มีการประกาศเขตแดนที่แน่นอน และยังมีการตัดไม้มาอย่างต่อเนื่อง

ในการทำไม้ของบริษัทชาวอังกฤษและบริษัทคนไทยนี้เอง ที่เป็นแรงดึงดูดให้ชาวบ้านจากหลายแห่งเข้ามารับจ้างเป็นคนงานตัดไม้ และเมื่อตัดไม้แล้วก็จับจองที่ดินเป็นที่ทำกิน ซึ่งรัฐก็ไม่ได้มีการหวงห้าม ซ้ำยังมีการจัดเก็บภาษีที่ดิน ซึ่งชาวบ้านก็คิดว่าเป็นการอนุญาตและสนับสนุนให้มีการตั้งบ้านเรือน ชนกลุ่มแรกที่ปรากฏหลักฐานตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ 40 ปีที่แล้วคือชาวปกากะญอ หรือชาวกะเหรี่ยง ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 25 ครัวเรือน อยู่ที่บ้านผาหลายพร้อมๆกับการตั้งบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงก็มีชาวไทยพื้นราบที่เป็นคนยากจนในเขตตำบลเชียงดาว และตำบลใกล้เคียงกัน เช่น ตำบลแม่ณะ ตำบลปิงโค้ง ได้เข้ามาจับจองพื้นที่ ชนกลุ่มนี้จับจองที่ราบแคบๆเป็นที่นา ส่วนในที่ลาดชันน้อย ก็ปลูกพริก ฝ้าย ยาสูบ และผลไม้ เช่นมะม่วง ขนุน ในที่สูงชันก็ปลูกเมี่ยง ชาวบ้านเหล่านี้ได้ทำการเพาะปลูกพืชเพื่อขาย และเพาะปลูกเข้มข้นขึ้นเป็นลำดับ ภายใต้การส่งเสริมการเกษตรของรัฐ หลังจากที่ชาวบ้านทำกินอยู่ระยะหนึ่ง พื้นที่

บางสวนก็ได้รับการรับรองสิทธิในที่ทำกินจากรัฐ คือมีการออกน.ส.3 ให้แก่ชาวบ้าน (กลุ่มนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตยและสิ่งแวดล้อม, 2542)

นโยบายการจัดการป่าไม้ในพื้นที่

พื้นที่ป่าในเขตลุ่มน้ำแม่ปิงฝั่งตะวันออกส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณ เป็นไม้สัก ไม้คู้ ไม้แดง ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ ไม้บง ไม้ซาง สูงขึ้นเป็นป่าดิบ ไม้ก่อ ชาวบ้านเล่าว่า เดิมทีชุมชนในพื้นที่สามารถเข้าไปใช้สอยป่าได้ตามที่ต้องการ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านมักมีข้อห้ามและกฎเกณฑ์ในชุมชนเพื่อที่จะควบคุมการเข้าไปใช้พื้นที่ป่าอยู่เดิม แต่ต่อมาเมื่อมีการสัมปะทานไม้โดยบริษัทเอกชน ซึ่งมีการทำไม้อย่างเข้มข้น ในช่วงปี พ.ศ.2490-2512 ชุมชนเริ่มรู้สึกสูญเสียผลประโยชน์และสูญเสียสิทธิในการทำกินในพื้นที่ป่า

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2516 ได้มีประกาศกฎกระทรวงฉบับที่ 517 กำหนดให้ป่าเชียงดาวในเขตท้องที่ตำบลเมืองแหง ตำบลเมืองนะ ตำบลเมืองงาย ตำบลเมืองคอง และตำบลเชียงดาว เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีความหมายว่าห้ามบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าเหล่านั้น การบุกเบิกพื้นที่ป่าในช่วงเวลาหลังปี พ.ศ.2516 จึงเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ต่อมาเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2520 ได้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดให้เขตที่ดินในท้องที่อำเภอเชียงดาว เป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ซึ่งการปฏิรูปที่ดินมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะรับรองสิทธิที่ดินให้แก่เกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่อยู่เดิมแล้ว การยกร่างพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียกร้องของขบวนการนักศึกษาและประชาชนในปี พ.ศ.2516¹

การประกาศพื้นที่เดียวกันเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน หรือให้เป็นที่ทำกินซ้อนทับในบริเวณเดียวกันนี้ คือส่วนหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความลึกลับขัดแย้งของหน่วยงานรัฐ ในขณะที่รัฐพยายามรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง หน่วยงานต่างๆของรัฐซึ่งเป็นเสมือนแขนขาในการปฏิบัติงานก็ไม่ได้มีทิศทางที่สอดคล้องเป็นเอกภาพเสมอไป (Moore, 1993) ความขัดแย้งระหว่าง กรมป่าไม้และกรมที่ดิน ที่ต้องการให้มีพื้นที่ในความรับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นที่มาของบทบาทและงบประมาณ ที่มีผลต่อการรับรอง และไม่รับรองสิทธิการทำกินของชาวบ้าน (Vandergeest and Peluso, 1995)

การประกาศพื้นที่ป่าเชียงดาวเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน นับเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มนายทุนท้องถิ่น และผู้มีอิทธิพล พยายามเข้าไปบุกเบิกที่ดินเพิ่มเติม โดยการจ้างแรงงาน

¹ รายละเอียดเรื่องการปฏิรูปเพิ่มเติมใน พฤษภ, 2542 ; หน้า 124-129

ชนกลุ่มน้อย ชาวบ้านซึ่งเป็นคนท้องถิ่นเล่าให้ฟังว่า การบุกเบิกจับจองที่ดินในช่วงปี พ.ศ.2520-2530 เป็นไปอย่างกว้างขวางเป็นขบวนการ โดยมีการลักลอบตัดไม้ โดยพ่อค้าไม้รายใหญ่ จากนั้นจึงมีการบุกเบิกแผ้วถาง และปลูกไม้ผลเพื่อให้ประโยชน์ในการดำเนินการยื่นคำร้องขอเอกสารสิทธิ์

นโยบายรัฐในการจัดการป่าในพื้นที่เชียงดาว และในระดับประเทศเท่าที่ผ่านมาขึ้นอยู่กับรัฐเพียงฝ่ายเดียว รัฐใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในการประกาศนโยบายเพื่อที่ตอบสนองทิศทางการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในนามการพัฒนา และถ่ายโอนทรัพยากรของชุมชนมาเป็นของรัฐ และไม่ยอมรับสิทธิในการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่ทำกินอยู่กับปามาก่อนการประกาศนโยบายใดๆ อีกทั้ง เพิกเฉยต่อความสลับซับซ้อนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในเขตป่ามาก่อนที่รัฐจะประกาศอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ป่าด้วยการขีดวงในแผนที่ ดังนั้น เมื่อรัฐประกาศกฎหมายควบคุมการใช้พื้นที่ฉบับต่างๆ ประชากรที่ทำกินและอาศัยอยู่ในป่าโดยไม่ได้รับการรับรองด้วยกฎหมาย จึงกลายเป็นผู้บุกรุกป่าในทันที (เสนห์ และยศ (บก.), 2536)

ความซับซ้อนหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

ในช่วงการสัมปทานไม้รุ่งเรือง ราวปี พ.ศ.2490-2512 ความต้องการแรงงานในการตัดไม้ และขนส่งไม้เป็นที่ต้องการสูง ทำให้บริษัทเอกชนที่ได้รับการสัมปทานจัดหาแรงงานเพื่อมาใช้ในกิจการ แรงงานส่วนหนึ่งในพื้นที่ป่าบริเวณลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก่ เป็นแรงงานรับจ้างชาวปกากะญอที่มาจากแถบอำเภอพร้าว และบริเวณพื้นที่ป่าด้านในของพื้นที่ดังกล่าวเอง คนเมืองบ้านทุ่งหลุกย้อนความให้ฟังถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนเมืองและคนปกากะญอในพื้นที่ป่าว่า มีความรู้จักกันมานาน เคยเห็นกลุ่มคนเหล่านี้มารับจ้างตัดไม้ เป็นแรงงานขนไม้ไปขาย และควบคุมช้างที่ใช้ลากไม้ เพื่อขนส่งมาลงแม่น้ำปิง และล่องซุงลงไปทางตอนใต้

คนงานชาวปกากะญอบางกลุ่ม เป็นคนในพื้นที่แต่ดั้งเดิม อยู่ในเขตป่าที่เชื่อมต่อระหว่างเชียงดาวและอำเภอพร้าว ซึ่งปัจจุบันหมู่บ้านปกากะญอกลุ่มนี้ได้แยกตัวตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ภายใต้การปกครองของตำบลเชียงดาว เมื่อปี พ.ศ.2542 ชื่อว่า หมู่บ้านผาฉาย นอกจากนี้ ในเขตพื้นที่ดังกล่าว ยังมีกลุ่มปกากะญออีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการเป็นแรงงานรับจ้างทำไม้ และขนไม้ ซึ่งถูกว่าจ้างให้เข้ามาในช่วงการสัมปทานไม้ และได้มาตั้งหมู่บ้านในแถบบ้านท่าซี้เหล็กในปัจจุบัน

ชาวปกากะญอทั้งสองกลุ่ม ได้ปรับที่ดินในเขตป่าสัมปทาน เป็นพื้นที่ทำนา และไร่หมุนเวียน ทั้งมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้แรงงาน และใช้ประโยชน์จากป่าในการหาของป่าในการดำรงชีวิต และเพื่อขาย กลุ่มคนเหล่านี้มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนพื้นราบ ในแง่ของการซื้อขายแลกเปลี่ยนของใช้อุปโภคและบริโภคที่ตลาดในเมือง ซึ่งคนเมืองบางคนได้กล่าวถึงกลุ่มชาวปกากะญอด้วยความรู้สึกใกล้ชิดและคุ้นเคยว่า "รู้จักมานานแล้ว เห็นเค้าอยู่ตั้งแต่เรายังเด็กๆ พวกนี้ไม่มีพิษมีภัยอะไร เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำนาไป" (สัมภาษณ์คนเมืองอายุ 71 ปี, 20 มีนาคม 2544)

หากพิจารณาพัฒนาการของระบบการผลิตของคนพื้นราบประกอบกันไป จะเห็นว่า ช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของประเทศผลักดันเกษตรกรให้ปรับเปลี่ยนการผลิตจากเพื่อยังชีพไปสู่ระบบตลาดมากขึ้น ซึ่งเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2503 เป็นต้นมา ซึ่งผลของการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและระบบการผลิตของคนพื้นราบ ทำให้มีการแสวงหาที่ดินเพื่อเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจมากขึ้น การทำไร่ได้ขยายตัวจากบริเวณสันเขาขึ้นไปด้านบนมากขึ้น และมีการเปิดพื้นที่ป่าเพื่อปลูกไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง มะขาม กล้วย ในที่ดินแถบลำห้วย เช่น ห้วยแม่จอน ห้วยหก ห้วยอีโก้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพื้นที่ป่าในเขตเชียงดาวถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2516 ซึ่งยังผลในทางกฎหมายให้คนที่อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่ากลายเป็นคนผิด และเป็นผู้นุกรุกทันที หากแต่ผลในทางปฏิบัติยังไม่ปรากฏความรุนแรงใดๆ ทั้งนี้ สามารถมองได้จาก ข้อมูลที่ชาวบ้านคนพื้นเมืองเล่าให้ฟังว่า ช่วงเวลานั้นการบุกเบิกที่ดินทำกิน และการลักลอบตัดไม้ของกลุ่มนายทุนท้องถิ่นยังคงมีอย่างต่อเนื่อง

"เท่าที่รู้และเห็นตั้งแต่สมัยหนุ่มๆ เพราะเป็นคนชอบไปเสาะหาของป่า พบว่า คนยากจนที่เป็นคนพื้นเมือง ลักลอบตัดไม้บ้าง ก็เพียงเล็กน้อย และส่งขายเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องให้กับคนพื้นเมืองด้วยกันเอง แต่การตัดไม้ที่ต่อเนื่องและรุนแรง เป็นการกระทำของพ่อค้าไม้ ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างพ่อค้าไม้ในพื้นที่ พ่อค้าไม้รายใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และผู้ใหญ่ในพื้นที่ แต่ก็ไม่มีใครทำอะไรได้" (สัมภาษณ์คนเมือง, 19 มีนาคม 2544)

หลังจากพื้นที่ป่าถูกบุกเบิก และมีการจับจองมากขึ้น ประกอบกับมีเส้นทางดินลากไม้ ทำให้การเดินทางเพื่อเข้าสู่พื้นที่เป็นไปอย่างสะดวก ช่วงราวปี พ.ศ.2520 กลุ่มชาวลี้ซูกจากอำเภอพร้าวกลุ่มแรก ราว 4-5 ครอบครัว ก็ได้ย้ายเข้ามาจับจองพื้นที่ และตั้งหมู่บ้านเล็กๆ ขึ้นใกล้กับเส้นทางเดิน ริมเขาด้านทิศเหนือ การเดินทางแสวงหาที่อยู่ใหม่ เป็นผลมาจากการแย่งชิงที่ดินทำกินในเขตหมู่บ้านเดิม เพราะจำนวนคนมากขึ้น และเนื่องเพราะผลผลิตในพื้นที่เดิมไม่ดีเท่าที่ต้องการ

จากนั้น ช่วงปี พ.ศ.2522 กลุ่มลี้ชุกกลุ่มที่สอง ซึ่งเป็นเครือญาติกับกลุ่มเดิมได้ย้ายตามเข้ามาอยู่ สมทบอีกกระลอกหนึ่ง ชาวลี้ชู่ในพื้นที่เล่าให้ฟังว่า

“สมัยที่ย้ายมาอยู่ใหม่ๆตอนนั้น ที่ดินที่นี้ยังไม่มีการจับจองมาก ที่รอบๆหมู่บ้านยังเป็นป่า พวกเราก็บุกเบิกจับจองกันเอง พวกมาใหม่ก็ขอจากกลุ่มแรกๆ แต่ส่วนใหญ่จะทำเฉพาะรอบหมู่บ้าน เพราะการเดินทางไกลลำบาก” (สัมภาษณ์เมื่อ 1 ธันวาคม 2543)

การผลิตของชาวลี้ชู่ คือการทำไร่ข้าวเพื่อกินกันในครอบครัว และปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อขายบ้าง แต่ไม่มากเท่าปัจจุบัน ซึ่งการขายข้าวโพดจะมีพ่อค้าขึ้นมาซื้อถึงหมู่บ้าน

สภาพป่าในช่วงก่อนปี พ.ศ.2526 ทั้งคนเมือง คนปกากะญอ และคนลี้ชู่ ต่างให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ยังคงมีลักษณะเป็นป่าค่อนข้างทึบสองข้างเส้นทางเดินเท้า มีกลุ่มบ้านเล็กๆอยู่ตามแหล่งลำห้วยต่างๆ ซึ่งคือ บ้านผาฉาย บ้านท่าซี้เหล็ก บ้านลี้ชู่ และมีบ้านคนเมืองกระจัดกระจายไม่มากนัก เพราะส่วนใหญ่คนเมืองจะขึ้นมาทำไร่ ปลูกสวนไม้ผล แต่ยังคงอาศัยอยู่ที่ในหมู่บ้านพื้นราบของตน ส่วนพื้นที่ทำกินอยู่บริเวณใกล้ๆการตั้งกลุ่มบ้านนั่นเอง

ความซับซ้อนของการทำกินในที่ดินบริเวณพื้นที่ป่าและความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์เริ่มทวีความซับซ้อนในช่วงปี พ.ศ.2526-2527 เป็นต้นมา เมื่อระบบการผลิตโดยภาพรวมเริ่มเปลี่ยนแปลงมากขึ้น กล่าวคือ มีการผลิตที่เข้มข้นจากการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจตลอดปี ทำให้ต้องการแรงงานในการผลิตสูง ขณะที่แรงงานในครัวเรือนลดน้อยลง เนื่องด้วยลูกหลานเรียนหนังสือและออกไปจากภาคเกษตรกันมากขึ้น ทำให้มีการว่าจ้างแรงงานชาวเขาหรือดึงแรงงานราคาถูกมาจากที่อื่นๆ ช่วงเวลาดังกล่าวนี้อเองที่ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในเขตป่าสูงขึ้น

ภาพปรากฏดังกล่าว อธิบายได้ง่ายๆ คือ เมื่อชาวเขาหรือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง เดินทางเข้ามารับจ้างเพื่อการยังชีพ พวกเขาได้ตั้งบ้านเรือนอย่างง่ายในบริเวณที่รับจ้าง เช่น คนลาหู่ จากแถบอำเภอฝาง ได้เข้ามารับจ้างในสวนมะม่วง จึงได้ตั้งกลุ่มบ้านอยู่ในสวนมะม่วง และเสาะหาที่ดินเพื่อปลูกข้าว โดยการหยิบยืมจากกลุ่มคนที่อยู่มาก่อน เช่น ปลูกข้าวในสวนมะม่วงของคนเมือง ซึ่งต้นมะม่วงยังเล็กอยู่ เป็นต้น จากนั้น เมื่อสะสมเงินได้จำนวนหนึ่ง พวกเขาได้ซื้อสิทธิในที่ดิน เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนอย่างถาวร และทำกิน ตั้งหมู่บ้านของตนเองขึ้นมา

โดยสรุป ในยุคก่อนการตั้งหมู่บ้านปางแดงในของชาวดาระอั้ง บริบทภายในพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายการจัดการป่า จากเดิม เป็นพื้นที่ป่าที่มีการสัมปทานไม้ โดยบริษัทเอกชน และมีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติในปี พ.ศ.2516 โดยนัยดังกล่าวมีความหมายว่า

ทรัพย์สินของป่าไม้ในอำเภอเชียงดาวเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ(state property) หากแต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า คนพื้นเมือง นายทุนท้องถิ่น รวมถึงผู้อพยพเคลื่อนย้ายเพื่อมาเป็นแรงงานรับจ้าง และแสวงหาที่ทำกิน ได้บุกเบิกและเข้าถึงพื้นที่ป่าได้โดยเสรี ซึ่งลักษณะการแย่งชิงพื้นที่ป่าโดยรัฐ ตลาดชุมชนท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่แต่ดั้งเดิมและที่มาอยู่ใหม่ เป็นภาพปรากฏที่คล้ายคลึงในหลายๆ พื้นที่ของป่าในบริบทภาคเหนือของไทย ซึ่ง Jin Sato ได้ให้นิยามสภาพพื้นที่ป่าดังกล่าวว่าเป็นพื้นที่ที่คลุมเคลือ(ambiguous lands) ซึ่งมีความหมายถึง พื้นที่ซึ่งตามกฎหมายแล้วครอบครองโดยรัฐ แต่ในความเป็นจริงหรือในทางปฏิบัติแล้ว มีการช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากคนหลายกลุ่ม (Sato, 2000)

พื้นที่ป่าในบริเวณลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ ช่วงปลายยุคก่อตั้งหมู่บ้านปางแดงในของชาวดาระอั้ง อันหมายถึงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ.2525-2526 เป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงและมีการปิดล้อมในการเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้อยู่เดิมก่อนที่ชาวดาระอั้งจะเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน อย่างไรก็ตามการปิดล้อมดังกล่าว ไม่ได้กระทำขึ้นอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เนื่องจากมองเห็นได้ว่าชาวดาระอั้งยังสามารถแหวกวงล้อมของการปิดล้อมเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวได้

3.3 พัฒนาการของชุมชนชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน (พ.ศ.2527-ปัจจุบัน)

ช่วงปี พ.ศ.2525-2526 ชาวอาข่า ดาระอั้ง และชาวมูเซอ ได้ย้ายเข้ามาลงหลักปักฐานตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ในเวลาไล่เลี่ยกัน เพื่อเป็นแรงงานรับจ้าง ชาวอาข่าเคลื่อนย้ายเข้ามาทำกินในพื้นที่ใกล้หมู่บ้านลีซู โดยได้มีการติดต่อและขอซื้อที่ดินจากชาวลีซู เพื่อตั้งบ้านเรือน และทำการปลูกข้าวไร่ และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อขายให้พ่อค้าคนเมือง ชาวมูเซอ มาเป็นแรงงานรับจ้างในที่ดินของคนเมือง และได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดินของคนเมืองดังกล่าว ส่วนชาวดาระอั้ง ได้เดินทางเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในสวนชาบ้านแม่จอน และได้ซื้อที่ดินเพื่อตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านปางแดงใน ในปี พ.ศ.2527 ดังรายละเอียดที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 2

สำหรับเนื้อหาในหัวข้อ "พัฒนาการของชุมชนชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน" นี้ เป็นการนำเสนอประเด็นพัฒนาการของชุมชนที่เชื่อมโยงกับมิติของเวลา และการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายป่าไม้ สังคม-เศรษฐกิจ ซึ่งแบ่งพัฒนาการของชุมชนออกเป็น 3 ช่วง โดยใช้เหตุการณ์อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการประกาศนโยบายปิดป่าทั่วประเทศ เมื่อปี พ.ศ.2532 เป็นตัวแบ่ง ซึ่งได้แก่ 1. ช่วงการตั้งหมู่บ้าน และการก่อสร้างสร้างตัว (พ.ศ.2527-2532) 2. 3 ปี 6 เดือน 18 วัน : ช่วงปีแห่งความทุกข์โศก (พ.ศ.2532-2535) และ 3. อีสราภาพและการจูงจันออกห้องซัง (พ.ศ.2535-ปัจจุบัน) นอกจากนี้

นั้น ในหัวข้อสุดท้าย ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันของชาวตาระอั้งบ้านปางแดงในไว้ในหัวข้อ 4. วันนี้ของชาวตาระอั้งบ้านปางแดงใน

3.3.1 ช่วงการตั้งหมู่บ้าน และการก่อสร้างสร้างตัว(พ.ศ.2527-2532)

หลังจากที่ชาวตาระอั้งกลุ่มหนึ่ง ได้เดินทางอพยพหนีสงครามกลางเมืองจากดอยลายประเทศพม่า เข้ามาสมทบเพื่อหาที่ทางให้ชีวิตคงอยู่ต่อไปพร้อมกับพี่น้องร่วมเผ่าพันธุ์ที่ได้เดินทางหนีมาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้วบนดอยอ่างขาง-พื้นที่ในเขตแดนของประเทศไทย โดยได้รับพระบรมราชานุญาตให้อยู่ในที่ดินแถบนี้ได้ พวกเขาก็ต้องประสบปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน จึงได้เดินทางเข้ามาจับจองเก็บขาในเขตอำเภอเชียงดาว ตั้งบ้านเรือนและขอใช้ไร่เหล่าของชาวปกากะญอที่อาศัยอยู่แถบบ้านท่าขี้เหล็กเพื่อทำไร่ ปลูกข้าวยังชีพ และในระหว่างอาศัยอยู่ในบ้านแม่จอนด้วยความเป็นคนเคร่งครัดในศาสนาพุทธ พวกเขาจึงยังคงรักษาประเพณีทำบุญ ให้ทาน และรักษาศีลกับพระและสามเณรที่สำนักสงฆ์หน้าถ้ำ หลังจากนั้นเพียงหนึ่งปี พวกเขาได้ปรึกษาสามเณรเพื่อขยับขยายที่ตั้งหมู่บ้านเพื่อความสะดวกแก่ลูกหลานที่ได้รับการศึกษาที่ต้องเดินข้ามลำห้วยมาเรียนไกลถึงหน้าถ้ำ(ที่ตรงข้ามกับโรงเรียนปางแดงใน ปัจจุบัน) และเมื่อทิศทางการอยู่รอด มันคง ดูมีความหวังเกิดขึ้น พวกเขาจึงได้รวบรวมเงินจากการรับจ้างและเงินสะสม เพื่อซื้อที่ดินของคนเมืองจำนวน 10 ไร่

ปี พ.ศ.2527 ชาวตาระอั้งจำนวน 12 ครอบครัวได้ตั้งบ้านเรือนในพื้นที่บ้านปางแดงในปัจจุบัน พวกเขาได้ติดต่อกับเจ้าของที่ดินในบริเวณหมู่บ้าน มีการถามถึงที่ดินที่ดูเหมือนจะทิ้งร้างไว้ว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของใคร ซึ่งพวกเขาทราบดีว่า ที่ดินเหล่านี้มีการจับจองและทำกินจากชุมชนที่อยู่มาก่อนแล้ว หากแต่ที่ดูเหมือนทิ้งร้าง เป็นเพราะพื้นที่บางแห่งเป็นไร่เหล่า หรือเป็นพื้นที่ที่ถูกครอบครองมากเกินไปกว่าแรงงานการผลิตของครัวเรือนจะผลิตได้ จากการสอบถามคนเมืองที่เป็นเจ้าของสวนผลไม้ในบริเวณนั้น ชาวปกากะญอ และชาวสิขู พบว่าที่ดินที่ดูเหมือนทิ้งร้างเหล่านั้นรอบๆหมู่บ้านปางแดงใน เป็นที่ของคนเมือง ที่บุกเบิกไว้เพื่อปลูกไม้ผล และพืชไร่ ถัดออกไปทางด้านทิศเหนือเป็นที่ดินของชาวสิขู และที่ดินแถบห้วยหก และที่ดินทางทิศใต้ของหมู่บ้านเป็นไร่เหล่าของชาวปกากะญอบ้านท่าขี้เหล็ก ชาวตาระอั้งที่มีเงินสะสมจึงได้ติดต่อขอซื้อที่ดินเพื่อปลูกข้าวไร่ ที่ดินที่ซื้อในช่วงนี้ ส่วนใหญ่เป็นที่ดินรอบหมู่บ้าน โดยซื้อจากคนเมือง ซึ่งเป็นเจ้าของคนเดียวกับที่ดิน 10 ไร่ที่ตั้งหมู่บ้าน และที่ดินของสิขูที่อยู่ใกล้ๆหมู่บ้าน ส่วนไร่เหล่าบริเวณห้วยหก

ค่อนข้างไกล จึงเป็นที่ดินที่ชาวดาระอั้งยากจน(ไม่มีเงินสะสม)เช่าสิทธิในการทำกินต่อจากคน ปกาเกอญอ ด้วยสัญญาเช่าปากเปล่า ระยะเวลา 1 ปี เป็นเงิน 150 บาท

การติดต่อซื้อขายของชาวดาระอั้งกับคนเมือง และชาวดาระอั้งกับชาวลีซู ไม่มีใบสัญญาซื้อขาย โฉนดหรือเอกสารสิทธิ์ใดๆแสดงหลักฐาน ทำให้ทุกวันนี้ ที่ดินที่ชาวดาระอั้งทำกินอยู่จึงเป็นเพียงการครอบครองอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย(ของรัฐไทย) อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้าน ว่าเหตุใด จึงกล้าซื้อที่ดินที่ไม่มีใบแสดงกรรมสิทธิ์ใดๆ ชาวบ้านต่างตอบในทำนองเดียวกันว่า

“กล้าซื้อ เพราะก็เห็นว่ามีการทำจริง ไม่มีการแอบอ้างเอาของคนอื่นมาขาย” ซึ่งการอธิบายดังกล่าวสอดคล้องกับวิธีคิดในเรื่อง “กรรมสิทธิ์”(property) ซึ่ง Vandergeest (1997) ได้เสนอไว้ว่า การทำกินหรือใช้ประโยชน์ในพื้นที่ใดๆในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งคนในสังคม หรือชุมชนมีการสื่อสารหรือรับรู้และยอมรับ สิ่งเหล่านี้ คือ สิทธิหรือกรรมสิทธิ์ที่ชุมชนส่วนใหญ่เข้าใจยอมรับและปฏิบัติตามนั่นเอง (Vandergeest, 1997; 4)

พิจารณาทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวดาระอั้งและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งหากเปรียบเทียบความรู้สึกมั่นคงในสถานภาพความเป็นชนกลุ่มน้อย ระหว่างชาวปกาเกอญอ ลีซู อาข่า ลาหู่ และดาระอั้งแล้ว พบว่า ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆรู้สึกที่ชาวดาระอั้งเป็นคนมาใหม่ และต่ำต้อยทางความเป็นอยู่ ชาวดาระอั้งเองก็รู้สึกเจียมตัวและรู้สึกต่ำต้อยกว่าอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มาใหม่ เป็นคนที่อพยพมาจากดินแดนประเทศอื่นๆที่ไม่ใช่ประเทศไทย ในขณะที่กลุ่มคนต่างๆแม้ย้ายเข้ามาในพื้นที่ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ต่างก็ย้ายมาจากพื้นที่ซึ่งยังอยู่ในเขตแดนแห่งประเทศไทย มีบรรพบุรุษหรือสืบสาวต้นตระกูลที่กำเนิดในประเทศไทยได้ ชาวดาระอั้งจึงมักมีเรื่องเล่าและตำนานที่สะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ยากลำบาก และขออาศัยพึ่งพิงเพียงหวังความอยู่รอดปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม แม้ชาวดาระอั้ง จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาอยู่ใหม่ แต่ด้วยความเป็นชาวพุทธที่เคร่งครัดในการนับถือศาสนา ทำให้ชาวดาระอั้งสามารถปรับตัวเข้ากับคนพื้นเมืองได้ค่อนข้างง่าย พวกเขา มีพิธีกรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับคนพื้นเมือง เชื่อในเรื่องบาป-บุญ คุณโทษ และกรรมเวรอย่างที่ชาวพุทธทั่วไปเชื่อและศรัทธา การพบเจอกันในงานทำบุญที่สำนักสงฆ์หน้าถ้ำ และวัดอินทาราม ในเขตบ้านทุ่งหลุก ทำให้คนพื้นเมืองคุ้นเคยความแปลกแยกแตกต่าง และยอมรับความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มศรัทธาเดียวกันง่ายกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆที่นับถือศาสนาคริสต์

ในช่วงแรกของการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยของชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน ชาวบ้านส่วนใหญ่ผลิตข้าวเพื่อการยังชีพโดยอาศัยน้ำฝน เมื่อหมดฤดูปลูกข้าว มีบางส่วนรับจ้างเก็บหอมให้คน

ในพื้นที่ราบ มีการเก็บหาของป่าเพื่อยังชีพ เช่น เห็ด และหน่อไม้ในช่วงฤดูฝน การหาสมุนไพรในบริเวณพื้นที่รอบบ้าน และในป่าใกล้หมู่บ้าน โดยหมอยาประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นคนเดียวกับผู้นำทางศาสนา ที่ได้รับความรู้สืบทอดมาจากสายตระกูลของตน นอกจากนี้ ป่ายังเป็นที่มาของไม้ไผ่เพื่อสร้างบ้าน ยุงเก็บข้าว และเครื่องใช้อื่นๆ

ขณะที่ชาวบ้านรู้สึกมั่นคงในการดำรงชีวิตของตน เพราะมีที่อยู่อาศัย มีที่ดินทำกินและสามารถใช้ทรัพยากรในป่าได้ ความรู้สึกดังกล่าวก็ถูกสั่นคลอน เมื่อมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น บ่อยครั้งที่ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น ได้บอกเล่าถึงสิทธิความเป็นคนไทย หากได้ถือครองบัตรประชาชนหรือบัตรสีขาว กระนั้นก็ดี กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเพื่อนบ้านกับชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน ทั้งปกากะญอ(บางส่วนมีบัตรประชาชนแล้ว) ลีซู อาข่า และลาหู่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ถือครองเพียงบัตรประจำตัวบนที่สูงหรือบัตรสีฟ้า มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีบัตรประชาชน ขณะที่ชาวดาระอั้งทั้งหมู่บ้านยังไม่มีการถือครองบัตรใดๆเลยสักใบเดียว ดังนั้น ความมั่นคงที่ยืนของชาวดาระอั้งจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความหมายมาก เพราะพวกเขาได้เรียนรู้ว่า คนชายขอบหรือกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงนั้น อย่างน้อยการได้ถือบัตรสีฟ้าก็ยังมีสิทธิ และดูมีสถานภาพที่ดีกว่าการไร้ซึ่งบัตรใดๆ บัตรสีฟ้ายังนับเป็นหนึ่งในเครื่องมือแสดงสถานภาพความเป็นคนไทยได้ในระดับหนึ่งก่อนจะเลื่อนสถานภาพตัวเองได้ครอบครองบัตรสีขาว อย่างไรก็ตาม เมื่อปี พ.ศ.2528 กรมประชาสงเคราะห์ได้ทำการสำรวจสุขภาพของประชาชนบนที่สูง และได้เข้ามาสำรวจประชาชนในแถบกลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก๋ ชาวดาระอั้งปางแดงใน ได้รับการสำรวจและได้รับบัตรลงทะเบียนสุขภาพของกรมประชาสงเคราะห์ ชาวดาระอั้งต่างก็ดีใจ และเก็บรักษาบัตรดังกล่าวไว้เป็นอย่างดี เพราะเชื่อว่า บัตรนี้จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนไทยของเขาได้

นอกจากนี้แล้ว จากข้อมูลที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า เงื่อนไขสำคัญที่ชาวดาระอั้งอธิบายถึงสาเหตุการย้ายหมู่บ้านมาอยู่ที่บ้านปางแดงใน คือเพื่อให้เด็กๆเดินทางไปเรียนหนังสือได้สะดวกขึ้น ซึ่งในช่วงแรกนั้น (พ.ศ.2526) การเรียนการสอน มีชั้นที่เพิ่งตรงข้ามสำนักสงฆ์หน้าถ้ำ โดยครูอาสาสมัคร จากนั้นเมื่อปี พ.ศ.2527 โรงเรียนปางแดง จึงได้ก่อตั้งขึ้น โดยมูลนิธิพุทธธรรมหนองฮ่อ ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า ยังมีส่วนร่วมในการสร้างอาคารโรงเรียน โดยใช้ไม้ในป่า แล้วนำออกมาสร้างอาคารเรียน ต่อมาโรงเรียนปางแดงได้โอนเป็นโรงเรียนในสังกัดประถมศึกษาเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2530 ปัจจุบันรับนักเรียนจากชุมชนปางแดง และหมู่บ้านอื่นๆที่อยู่ในบริเวณนั้น

ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน และส่งลูกหลานเรียนหนังสือนั้น ชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน ส่วนใหญ่ส่งเฉพาะเด็กผู้ชายไปเรียนหนังสือ เพื่อให้อ่านและเขียนหนังสือไทยได้ ชาวดาระอั้งเล่าว่า สมัยก่อน การเรียนที่ประเทศพม่า เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเรียนที่วัด กับพระชาวดาระอั้ง

ดังนั้น เมื่อย้ายมาที่ในเมืองไทย คิดว่า การเรียนการสอนคล้ายคลึงกัน จึงได้ส่งเพียงเด็กผู้ชายไป ต่อมา ไม่นานนัก เด็กผู้หญิงก็ถูกส่งเข้าเรียนด้วยเช่นกัน นอกจากนั้น เขาอธิบายว่า การเรียนหนังสือไทย ก็เพื่อที่จะได้รู้จักภาษาไทยมากขึ้น และเข้าใจวิถีชีวิต ความคิด การเป็นอยู่ และเชื่อว่าการอ่านหนังสือไทยได้ เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ เริ่มต้นขึ้นปลายปี 2530-2532 ชาวบ้านเล่าว่า พบเห็นป่าถูกตัดมากขึ้น จากคนนอกหมู่บ้าน การเปิดพื้นที่ป่าเป็นไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง ซึ่งหากพิจารณาประกอบกับนโยบายการพัฒนาของประเทศอันเป็นสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเน้นการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก จะทำให้เข้าใจเงื่อนไขส่วนหนึ่งของการลดลงของพื้นที่ป่าในประเทศ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว การปฏิรูปที่ดินได้ถูกปลูกกระแสขึ้นมาใหม่ แต่แทนที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนยากจนตามเจตนารมณ์เดิม กลับเป็นนโยบายที่ถูกนำมาเป็นข้ออ้างในการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มอำนาจจากการเมืองและคนร่ำรวยบางกลุ่ม นโยบายจากคณะรัฐบาล ซึ่งขณะนั้น พล.ท.สนั่น ขจรประศาสน์ แห่งพรรคประชาธิปัตย์-พรรคร่วมรัฐบาล ได้ผลักดันให้มีการแก้ไข พรบ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 การแก้ไขครั้งนี้มีสาระสำคัญคือ มีการแก้ไขให้ผู้มีที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนที่ได้รับ สปก. สามารถร้องขอให้มีการออกเอกสารสิทธิที่ดิน(นส.3 หรือ โฉนด) ตามกฎหมายได้ (สปก. เป็นสิทธิในการใช้ที่ดินโดยถือว่า กรรมสิทธิ์ยังเป็นของรัฐ ผู้ถือสปก. ไม่มีอำนาจจำหน่าย จ่าย โอน ที่ดิน แต่เมื่อสามารถเปลี่ยน สปก. เป็นเอกสารสิทธิตามกฎหมาย ถือว่าที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลผู้นั้นสามารถจำหน่าย จ่าย โอนได้ ถูกต้องตามกฎหมาย) (พฤษฯ, 2544 ; 125) เงื่อนไขดังกล่าว ทำให้ผู้มีอำนาจและกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่นเข้าไปบุกเบิกที่ดินและยื่นหนังสือขอคืนที่ทำกินในเขตป่าเพื่อเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลต่อไป

"ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นบางคน ผมคงไม่ต้องพูดถึง เริ่มต้นจากเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในสมัยรัฐบาลชาติชาย ซึ่งเป็นช่วงที่การขายที่ดินบูมมาก ผู้ใหญ่บ้านคนนั้นก็ทำหน้าที่เป็นนายหน้าซื้อขายที่ดิน ประกอบกับทำไม้เถื่อนด้วย ทำให้เขาเป็นนายทุนร่ำรวยในพริบตา มีบ้านมีรถ เป็นนายทุนท้องถิ่น ที่มีอิทธิพลมาถึงทุกวันนี้" (สัมภาษณ์นิคม พุทธา, 26 มีนาคม 2544)

ปรากฏการณ์การลดลงของพื้นที่ป่าในเขตลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก่ดังกล่าวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศ ประกอบกับกระแสโลกที่กำลังให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น จึงส่งผลก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง กรมป่าไม้ในนามผู้ดูแล ปกป้องผลประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ ถูกวิพากษ์วิจารณ์นโยบายการจัดการอย่างรุนแรง กรมป่าไม้จึงหันมาปรับเปลี่ยน

บทบาทจากการเป็นผู้ใช้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ มาเป็นผู้ดูแลปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ ที่สวยงาม มีคุณค่า และที่จำเป็นต้องรักษาไว้

ความล้มเหลวในการจัดการป่าของรัฐ ทำให้กระแสการเรียกร้องให้รัฐกระจายอำนาจในการควบคุมทรัพยากร ด้วยการรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการป่าเป็นไปอย่างกว้างขวาง และเปิดกว้างมากขึ้น การรวมตัวคัดค้านการให้สัมปทานป่าของรัฐเกิดขึ้นบ่อยครั้ง จนนำไปสู่การประกาศปิดป่าในปี พ.ศ.2532 (กลุ่มนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตยและสิ่งแวดล้อม, 2542)

และจากนโยบายปิดป่าในภาพรวมประเทศ ส่งผลให้ปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นตอบรับด้วยการหาผู้กระทำความผิดตามกฎหมายมาลงโทษ ประชาชนในป่าหลายพื้นที่จึงถูกจับกุมในข้อหาบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่า ทั้งที่หลายพื้นที่เป็นชุมชนดั้งเดิมอยู่มาก่อนนโยบายและกฎหมายประกาศใช้ และบางส่วนเป็นเพียงกลุ่มคนที่เป็นแพะรับบาปในการกระทำนั้น เพราะในทางการเมืองและความเป็นจริงที่รับรู้กันทั่วไปต่างรู้ดีว่า การเปิดพื้นที่ป่าอย่างกว้างขวางนั้น ไม่สามารถกระทำได้เพียงพร้า มีด จอบจากสองมือของชาวบ้าน หากแต่ต้องเป็นเลื่อยไฟฟ้า รถแทรกเตอร์ และอิทธิพลในท้องถิ่นเพื่อการจัดการ แต่เพราะอำนาจทางการเมืองดังกล่าวนี้เอง ที่กลุ่มคนซึ่งลงมือกระทำจริง ไม่เคยต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือรับผิด ชาวบ้านคนเมืองเล่าให้ฟังว่า “มีพ่อค้าไม้รายใหญ่จากในเมืองเชียงใหม่ร่วมกับผู้นำหมู่บ้านในท้องที่บางคน เอาเลื่อยไฟฟ้าเข้าไปตัดไม้ เปิดที่ดิน เพื่อเอาที่ดินมาขอสปก. ไปดูหลักฐานที่อำเภอก็ได้ ช่วงปี พ.ศ.2532-2534 มีการยื่นหนังสือขอทำกินในเขตป่าข้างบนนี้เป็นใครบ้าง” (สัมภาษณ์คนเมือง 20 มีนาคม 2544)

ดังนั้น การแสวงหาคนผิด จึงเป็นไปอย่างรีบร้อนและง่ายดาย หากโยนความผิดนี้ไปสู่คนที่ไร้เสียงและอำนาจที่สุดในพื้นที่ ซึ่งนั่นเอง เป็นที่มาของข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์

“จับชาวปะหล่อง หนีเข้าเมือง...นายสมพงษ์ อนุกุล ป่าไม้เขต จังหวัดเชียงใหม่ ับรายงานว่ามีชาวเขาเผ่าปะหล่อง สัญชาติพม่า อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เชียงราย บริเวณลำห้วยหก หมู่ 9 ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ และมีการบุกรุกทำลายป่า ดังนั้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม นี้ จึงนำกำลังเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ บุกจับตัวชาวเขาเผ่านี้ไว้ได้รวม 34 คน เป็นชายทั้งหมด ส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป” (ไทยนิวส์ อ. 31 มกราคม 2532)

3.3.2 3 ปี 6 เดือน 18 วัน : ช่วงปีแห่งความทุกข์โศก (พ.ศ.2532-2535)

เหตุการณ์การจับกุม

ชาวดาระอั้งล้อมวง ช่วยกันย้อนรำลึกเหตุการณ์อันเลวร้ายที่ผ่านมาให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ชาวดาระอั้ง, 9 และ 10 กรกฎาคม 43)

"26 มกราคม 2532 ราวตีห้าครึ่ง ขณะที่ชาวบ้านหลายคนกำลังลุกขึ้นจากที่นอน ล้างหน้าล้างตา ผู้หญิงตื่นขึ้นมาก่อน มาตำข้าว เสียงตำข้าวยังดังอยู่ในความมืด ตำรวจทั้งในและนอกเครื่องแบบ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เขตอุทยานเชียงใหม่ 9 ประมาณ 100 คน มากับรถกระบะ 17 คัน เข้าล้อมบ้าน พวกเจ้าหน้าที่ค่อยๆเดินเข้ามาตรงกลางหมู่บ้าน ถามว่าใครอยู่บ้าง มีผู้ชายอยู่ที่คนเรียกผู้ชายให้มารวมกัน แล้วบอกว่า จะมีประชุม เขาบอกว่า จะมีนายอำเภอมา

ชาวบ้านจึงเรียกผู้ชายมารวมกันทั้งหมด 44 คน พอมานั่งรวมกัน เขาก็คัดคนแก่ออกจนเหลือผู้ชายวัยหนุ่ม 29 คน เขาบอกว่าจะพาให้ไปถ่ายบัตรประชาชน ทุกคนดีใจ แล้วก็ตามไป เขาเอารถ 6 ล้อมารับแล้วบอกว่า ตอนดึกจะมาส่งคืนถึงบ้าน ไม่ต้องกลัว

เจ้าหน้าที่บางคนก็บอกว่า จะพาไปแจกผ้าห่ม ช่วงนั้นเป็นช่วงหน้าหนาว เราก็ตีใจอยากได้ผ้าห่ม

ก็นั่งรถกันไป 29 คน พอลงไปถึงเชียงดาว ก็ไม่เห็นเขาแวะที่อำเภอ แต่ให้ไปรวมกันอยู่ที่ป่าไม้สัก ไม้รู้ที่ไหนสักแห่งในอำเภอ นั่งรอจนเริ่มค่ำ เขาก็มาพาตัวไปเข้าโรงพัก

ตอนอยู่ในป่าสักก็รู้แล้วว่า เขาจะจับ เพราะเขาล้อมไว้ ไปไหนไม่ได้เลย ตอนนั้นยังไม่รู้สึกอะไรมาก เพราะเขาบอกว่าพรุ่งนี้ก็จะส่งคืน

แล้วเขาก็บอกว่า เรานุกrukป่า เราก็ตอบไปว่า ไม่ได้นุกruk ที่อยู่ก็เป็นทีเก่าของคนเมือง เราขออนุญาตแล้ว จ่ายเงินด้วย

สักพักเจ้าหน้าที่ก็ว่า แล้วไม้ที่อยู่ใกล้บ้านไปไหน ใครเอาไป ถ้าไม่ใช่พวกปะหล่อง

พวกเราก็ตอบว่า ทุกที่ที่ปะหล่องทำ พวกเราก็แก้กันทั้งหมด(หมายถึงจ่ายแก้ค่าคมมีดคมดาบ) ไม่เคยนุกrukเลย แต่เจ้าหน้าที่มั่นใจว่า ที่บ่มีใบ

พอหลังจากนั้น พวกเราก็ถูกเอาไปใส่คอก แล้วค่อยมีการบอกอีกครั้งว่าจะให้ออกภายใน 15 วัน"

การเก็บข้อมูลประเด็นการจับกุมชาวบ้านดาระอั้งเมื่อปี พ.ศ.2532 ถูกทำให้สมบูรณ์ขึ้นเมื่อได้พูดคุยกับคนพื้นเมืองคนหนึ่งซึ่งขณะนั้นตั้งถิ่นฐานที่บ้านแม่จอนและถูกจับกุมในช่วงเวลาเดียวกันด้วย คนพื้นเมืองเล่าว่า กลุ่มคนที่ถูกจับครั้งนั้น มีทั้งชาวดาระอั้ง ลาหู่ ลีซู และคนเมือง

ทั้งหมดรวม 70 คนได้ ซึ่งรวมทั้งเขาด้วย นั่งรถมาลึกลับ เขาได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ และได้บอกว่าตนเองเป็นคนไทย มาเที่ยวไม่ได้อยู่อาศัย (จริงๆอยู่มาปีกว่าแล้ว) จึงได้รับการปล่อยลงกลางทาง ยังไม่ทันได้เข้าสวนสัก คนพื้นเมืองได้สรุปเบาๆ รวบรวมรำพึงกับตัวเองว่า "คงเพราะเราเป็นคนเมืองไม่ใช่คนต่างดาว" (สัมภาษณ์คนเมือง, 12 กรกฎาคม 2543)

ย้อนกลับไปที่ยังเล่าของชาวตาระอิ่ง ในหมู่บ้านปางแดงใน ชาวบ้านที่เคยถูกจับในครั้งนั้น ค่อยๆลำดับเหตุการณ์ ขณะที่เด็ก และผู้หญิงที่ล้อมวงอยู่ด้วยกันนั่งรับฟังเรื่องเล่าซึ่งไม่รู้ถูกหยิบขึ้นมาบอกเล่าเป็นครั้งที่เท่าไร หากแต่ท่าทีของการฟัง สีหน้าและแววตาแห่งความตั้งใจ รับรู้เรื่องทุกข้เหล่านี้ ดูราวกับว่า เรื่องเล่าทั้งหมดเพิ่งถูกร้อยเรียงออกมาเป็นครั้งแรก หลังจากที่ชาวบ้านถูกจับเข้าห้องขังในอำเภอเชียงดาว ผ่านไปได้ 7 วัน กลุ่มผู้ชายตาระอิ่ง 29 คน และคนลี้ซู่ 3 คน กลับถูกส่งไปโรงจำกลาง ส่งไปขึ้นศาล แล้วก็ฝากขังต่อ ในชวงเวลานั้นไม่มีใครรู้ชะตากรรม และวันเดือนปีข้างหน้าที่ต้องจ่ายไปในห้องขัง

ชาวบ้านเล่าต่อว่า

"ในศาล เขาบอกว่า ถ้ารับสารภาพจะได้ออกเร็ว ถ้าไม่รับจะต้องออกช้า ตามกฎหมายต้องติดคุก 11 ปี 9 เดือน ก็จะได้ลดลงครึ่งหนึ่ง (เกือบ 6 ปี) พวกเราไม่รู้อะไร รู้แต่อยากออกไปไวๆ เขาบอกให้รับอะไร เราก็รับไป

วันตัดสิน ทั้งหมดเลย โยเสียงดัง ยืนไม่ได้ เป็นลัม ลัมไปก็หลายคน โขถูกมัด ใส่ชุดแดงๆ ตอนแม่ไปเยี่ยม เห็นชุด แดงๆ เห็นผมลัม นึกว่าพระ ให้อูถูกเลย
ตอนผู้ชายติดคุก ผู้หญิงไปเยี่ยม แรกๆ เดือนละ สองครั้งแล้วก็ห่างขึ้นเรื่อยๆ เพราะไม่มีเงินเดินทางไปเยี่ยม"

จากนั้น ความทรงจำอันเจ็บปวดระหว่าง 3 ปี 6 เดือน 18 วัน ถูกถ่ายทอดออกมาด้วยคำพูดเพียงไม่กี่คำ ประหนึ่งว่าอยากให้เรื่องราวทุกข้ที่มันผ่านมา ผ่านไปไม่ต้องย้อนกลับมาอีก

"วันแรกที่อยู่ในคอก(คุก) นอนกินนอนไม่หลับ คิดว่าตายยังดีกว่า เสียใจขนาด ที่จริงเราไม่ใช่คนเที่ยวป่า เหมือนเขาไปแบกขี้แห้งเขา ในคุกนะ 1 วันเหมือน 1 เดือน"(นำแสง ลุงเมิง, 9 กรกฎาคม 2543)

"อยู่พม่าก็กรก อยู่คอกก็กรก แต่ไม่เหมือนกัน มันกรกคนละแบบ อยู่พม่ามันแยะ แต่หนีไปเข้าป่าได้ หนีไปทั้งครอบครัวได้ อยู่คอก ไม่เห็นกัน ไม่เห็นลูกเมีย มันกรกอีกแบบ" (ยอด ลุงเมิง, 28 พฤศจิกายน 2543)

นอกจากนั้น ชาวบ้านได้บอกว่า ขณะที่พวกเขาถูกพิพากษาให้ติดคุก 11 ปี 9 เดือนนั้น ชาวลี้ซู่ที่ถูกจับพร้อมกันในวันนั้น ได้รับการปล่อยตัวเมื่อเวลาผ่านไป 6 เดือน

ช่วงเวลาในคุก ชาวบ้านเล่าว่า มีหน้าที่ที่ต้องทำ มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับมากมาย แรกๆของการอยู่ บางครั้งถูกตีด้วยไม้ตะพด (ชาวบ้านเรียก ไม้สระ-อา เพราะมีรูปร่างคล้าย สระ-อา) เนื่องจากไม่เข้าใจคำสั่ง แต่หลังจากนั้นก็เรียนรู้ที่จะปฏิบัติตัวและเรียนรู้กฎข้อบังคับต่างๆ กิจกรรมประจำวันในคุก ส่วนใหญ่ช่วงเช้าจะเป็นการเรียนหนังสือ หากบางคนไม่ชอบเรียนจักสาน แกะไม้ และตอนบ่ายจะถูกแบ่งหน้าที่ไปตามโรงงานต่างๆ เช่น โรงครัวมีหน้าที่ต้องล้างจาน โรงปูนมีหน้าที่ต้องหล่อเสาปูนหลักเขต โรงไม้มีหน้าที่ต้องเลื่อยไม้และทำเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

สภาพหมู่บ้านในช่วงผู้ชายติดคุก

ก่อนผู้ชายติดคุก ชาวदारะอั้ง ทำการปลูกข้าวเพื่อกิน มีการปลูกถั่วหลังเกี่ยวข้าวแล้วในบางครั้งอบครีว เพื่อเอาไว้ขายบ้างเล็กน้อย กลุ่มผู้หญิงเล่าให้ฟังว่า ในช่วงแรกของผู้ชายติดคุก เจ้าหน้าที่บอกว่า ไม่ให้อยู่ที่นี่ แต่จะให้กลับไปเดิม

"พวกเราก็ขอบอกว่า ผัวยังอยู่ในเมืองไทย จะไม่ทำอะไรจนกว่าจะออก แต่อย่าเพิ่งไล่ให้ออกไปเลย ปีแรก (ปี พ.ศ.2532) พวกเราก็ไม่กล้าปลูก เพราะกลัวถูกจับ แต่มีคนเมืองที่ชื่อแขก ที่รู้จักกันมาบอกว่า ไม่รู้ว่าผู้ชายจะได้ออกเมื่อไร ให้ทำกินไปเถอะ ก็เลยปลูกข้าวกันคนละนิดละหน่อย แต่ก็ไม่พอกินหรอก"

ขณะที่ความผิดข้อหาถูกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจะกักขังผู้ชายदारะอั้งให้ต้องติดอยู่ในคุกไว้หรือสรภาพ กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ ผู้หญิง และเด็กในหมู่บ้านก็ดูราวกับว่าถูกกักขังให้อยู่ในความหวาดกลัว ยากลำบาก และไร้อิสระภาพไม่ต่างกัน หากแต่ว่าเป็นการไร้อิสระภาพภายใต้การปิดล้อมกีดทับต่อการดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางที่ดินทำกินที่ตนเองจ่ายเงินแลกมา

ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า ในช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยาก 3 ปีกว่านั้น พวกเขาทำการผลิตเพื่อยังชีพ ปลูกข้าวไร่บ้าง เท่าที่แรงงานในครอบครัวจะทำได้ แต่ส่วนใหญ่ไม่พอกิน และได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่ง รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้บริจาคช่วยเหลืออาหาร ยา เครื่องนุ่งห่มและเงินจำนวนหนึ่ง หลังจากได้ข่าวคราวการจับกุมทางหนังสือพิมพ์ และตื่นเต้นกับเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทย

ในรายงานฉบับหนึ่งของนักศึกษาต่างประเทศ Lara Seri Johnson (1992) ที่เข้ามาเรียนในโครงการ College Year in Thailand มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งสนใจประเด็นการอนุรักษ์ป่าไม้ ได้ทำหัวข้อวิจัยเรื่อง Three Differing Perspectives of Forest Conservation in Northern Thailand ได้เลือกพื้นที่บ้านปางแดงใน เพื่อทำการศึกษาคิดและวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวदारะอั้ง แม้ระยะเวลาการศึกษาจะสั้นเพียง 3 เดือน คือ ปลายเดือนมกราคม-เมษายน

พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นระยะที่ผู้ชายยังอยู่ในคุก แต่ข้อมูลที่เก็บได้ในช่วงนั้น สะท้อนความเป็นอยู่ที่เป็นจุดน่าสนใจในบางประเด็นได้ชัดเจน

Johnson (1992) ชี้ให้เห็นว่า ในช่วงที่เธอเข้าไปเก็บข้อมูลนั้น ชาวदारะอั้งแต่ละครัวเรือนได้ปลูกข้าวคร้วเรือนละ 3-5 ไร่ บางคนปลูกในพื้นที่แปลงต้นอ่อนของสั๊ก ซึ่งเมื่อสั๊กโตขึ้น ก็ไม่สามารถปลูกข้าวได้อีกต่อไป และบางคนปลูกในที่เช่าของคนเมือง และนอกจากนี้ เธอได้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ อย่างน้อยสองเรื่องที่สำคัญ กล่าวคือ เริ่มมีการนำยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลงมาใช้ในหมู่บ้านด้วยคำแนะนำของพ่อค้าในเมือง และคำแนะนำว่าจะทำให้ผลผลิตดีขึ้น แม้ Johnson ได้พยายามบอกถึงอันตรายของยาฆ่าแมลงดังกล่าว หากแต่ในช่วงการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป เธอกลับเห็นถึงเปล่าถูกทิ้งไว้ใต้ถุนบ้าน (หน้า 32) และการที่หมอยาชาวदारะอั้งถูกจับกุมไปพร้อมกับผู้ชายคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน ทำให้เมื่อมีคนเจ็บป่วย ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องไปหาหมอในเมืองเพื่อรับการรักษาด้วยระบบการแพทย์แผนใหม่ (หน้า 38) ข้อความดังกล่าวของงานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เราเข้าใจได้ว่า ในภาวะที่คร้วเรือนประสบปัญหาแรงงานในการจัดการการผลิตและการดูแลสุขภาพ ยาฆ่าหญ้าหรือยาฆ่าแมลง และยารักษาโรคแบบสมัยใหม่ นับเป็นนวัตกรรมที่ดูเผินๆ เหมือนจะเข้ามาแก้ไขความยากลำบาก และปัญหาในการดำเนินชีวิต

หากแต่ “ยา” ทั้งสามประเภท ล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตของระบบทุนนิยม การดูแลพืชในไร่ และการดูแลรักษาสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวदारะอั้ง จึงมีนัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า การจับกุมคุมขังให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้กระทำผิดด้วยหาข้อบกพร่อง และการเป็นคนไร้สัญชาติ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปิดล้อมทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้ชาวบ้านพึ่งพาตัวเองได้น้อยลง และวิถีชีวิตขึ้นต่อระบบตลาดมากกว่าที่ผ่านมา

ทางออกของชาวบ้านในช่วงนี้ที่พอจะทำได้ คือ การปลูกข้าวเพื่อยังชีพ ปลูกถั่วเพื่อขาย ซึ่งมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อีกทางหนึ่ง คือ การทอผ้าขาย เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว โดยการสนับสนุนของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน แต่การทอผ้าขายไม่ใช่วิถีชีวิตและรูปแบบที่ชาวบ้านคุ้นเคย ประกอบกับไม่มีตลาดรองรับอย่างกว้างขวาง รายได้จากการทอผ้าจึงมีไม่มากนัก ทางออกอีกทางหนึ่ง ที่ชาวบ้านดิ้นรนเพื่อให้ได้รายได้คือ การรับจ้างเป็นแรงงานปลูกสวนป่า

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น นโยบายป่าไม้ในพื้นที่ได้มีการปลูกสวนป่าหลังการจับกุม และประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา เมื่อ 1 สิงหาคม พ.ศ.2532 ผลจากนโยบายดังกล่าว ทำให้พื้นที่รอบบ้านซึ่งเป็นที่ดินของชาวบ้านบางคน เช่นที่ดินของคำ จองตาล และนันทา อาซุง บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้าน ซึ่งปลูกมะม่วงไว้แล้ว ก็ถูกยึดไปเป็นของกรมป่าไม้ และดำเนินการปลูกสวนป่าสัก โดยในช่วงปี พ.ศ.2532 มีนายสมบุรณ์ อมรสันติศิริ ชาวลี้ฐูในพื้นที่ เป็นผู้คุมคนงานการ

ปลูกกล้วย และบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้เดินทางเข้ามาดูงาน ในครั้งนั้น ผู้หญิงในหมู่บ้าน และคนเฒ่า คนแก่ที่ไม่ถูกจับกุมไปด้วย เช่น คำ จงตาล ผู้นำหมู่บ้าน ได้เข้าไปรู้จักและนำตัวกับเจ้าหน้าที่ ให้การต้อนรับ จัดหาอาหาร(เท่าที่มี)ให้ และบอกเล่าความทุกข์ยากของตน จนท้ายที่สุดได้ขอร้องให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้จัดจ้างแรงงานผู้หญิงและคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวในช่วงที่ผู้ชายถูกจับติดคุก ชาวบ้านจึงได้รับจ้างปลูกป่าสัก ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2532-2537 จนหมดโครงการปลูกสวนป่าสักบริเวณเชียงดาว โดยมีการปลูกป่าในพื้นที่ต่างๆดังนี้

พ.ศ.2532 ปลูกรอบๆหมู่บ้าน

พ.ศ.2533 ปลูกในบริเวณห้วยแม่ชาน ช่วงนี้ คำ จงตาล ได้รับความไว้วางใจและให้เป็นผู้ควบคุมการปลูกป่าจนสุดสิ้นโครงการ

พ.ศ.2534 ปลูกใกล้บริเวณไร่ของอาซา แถบห้วยปุงกาง

พ.ศ.2535 ปลูกในบริเวณห้วยน้ำริน ช่วงที่ผ่านมา ชาวบ้านได้รับค่าจ้างแรงงานคนละ 40 บาท ต่อวัน

และหลังจากที่ผู้ชายออกมาจากคุก ปรากฏว่า ยังได้มาเป็นคนงานรับจ้างปลูกสวนป่าจนสุดสิ้นโครงการด้วย ซึ่ง ในปี พ.ศ.2536 ปลูกในบริเวณห้วยหกใกล้หมู่บ้าน และ พ.ศ.2537 ปลูกเป็นแนวกันชนกว้าง 3 เมตร รอบๆผาตาย ด้วยค่าจ้าง 80 บาทต่อวัน

อย่างไรก็ตาม สำหรับโครงการปลูกสวนป่าสักของรัฐในพื้นที่ปางแดงใน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์นั้น Lara Johnson ได้วิพากษ์ในต่อนโยบายของงานวิจัยเธอบอกว่า การที่รัฐเข้าไปปลูกป่ารอบหมู่บ้าน เพื่อหวังจะให้เกิดการอนุรักษ์ป่า นับเป็นวิธีการที่ไม่ได้ประโยชน์ เพราะเมื่อหมดโครงการ รัฐก็ย้ายออกไป และไม่มีการดูแลต่อเนื่อง ผู้ให้ชาวบ้านเป็นผู้ดูแลอนุรักษ์ตั้งแต่แรกดีกว่า เพราะชาวบ้านยังคงอยู่ในที่เดิม อีกทั้ง ชาวบ้านมีความรู้ในการจัดการป่าของตนเอง และมีระบบความเชื่อต่อเรื่องป่าว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงมีระบบการจัดการที่ดีและมีอนุรักษ์อยู่แล้ว (หน้า 32 และ หน้า 40) สำหรับวิธีคิดและการจัดการป่าของชาวดาระอั้ง ได้นำเสนอรายละเอียดไว้ในบทที่ 4

3.3.3 อิศรภาพกับการจองจำนอกห้องขัง (พ.ศ.2535-2542)

สำหรับผู้ชายดาระอั้งที่ติดคุก การทำตัวเป็นนักโทษที่ดี ปฏิบัติตัวตามกฎข้อบังคับ และไม่เคยมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งตลอดช่วงเวลาในคุก ทำให้พวกเขาได้รับการลดโทษ และออกจากคุกเร็วกว่าคำตัดสินพิพากษา จาก 11 ปี 9 เดือน เหลือเพียง 3 ปี 6 เดือน 18 วัน พวกเขาได้รับพระราชทานอภัยโทษ และได้รับการปล่อยตัวในวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้า

พระบรมราชินีนาถ 12 สิงหาคม พ.ศ.2535 และด้วยเหตุการณ์นี้ สถาบันพระมหากษัตริย์ จึงมีความหมายเสมือนหนึ่งผู้ปลดปล่อยความทุกข์ยากให้แก่พวกเขาอีกครั้งหนึ่ง

คำร้องในเพลงชาติไทย การเรียนการสอนหนังสือภาษาไทย ถูกกลุ่มมเกลาลดลดระยะเวลาการติตคูก อันเป็นการตอกย้ำสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่งผลให้มีนัยสำคัญต่อจิตใจของชาวดาระอั้งเป็นอย่างมาก เขารู้สึกว่า การนับถือศาสนาพุทธ การเคารพและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ การดำรงชีวิตในผืนแผ่นดินประเทศไทย ทั้งหมดคือการตอบรับการเป็นสมาชิกคนหนึ่งในนามพลเมืองไทยนั่นเอง ดังนั้น แม้การติตคูก จะเป็นสิ่งเลวร้าย เป็นความทรงจำอันเจ็บปวด หากแต่พวกเขาได้ปลอบใจตัวเองและเพื่อนร่วมชะตากรรม ให้ยอมรับและเห็นข้อดีของมันว่า

"ติตคูกมาแล้วมันก็ดี มันสอนให้อยู่ในระเบียบวินัย สอนให้เชื่อฟัง จะได้ว่าอยู่เมืองไทยเป็นยังไง เราก็บอกกันได้ ทำตามเขาได้ เราจะได้เป็นคนไทย"

"ติตคูกมาแล้ว ก็ยอมตามกฎหมาย เขาว่าก็น่าจะอยู่ได้แล้ว"

"หลังออกมาเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ได้เข้ามาบอกว่า อย่าไปทำลายป่า ให้อยู่ที่เก่า อย่าไปบุกรุกที่ใหม่ เขาอนุญาตให้อยู่ที่เดิม" (กลุ่มชาวบ้านดาระอั้ง, 9 และ 10 กรกฎาคม 2543)

เมื่อกลุ่มผู้ชายได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระภาพ เมื่อ 12 สิงหาคม พ.ศ.2535 แล้ว พวกเขาได้กลับมาพบความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน และการรอคอยเพื่อปรับเปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว บ้านหลายหลังได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซม ที่ดินหลายผืนได้ถูกปรับเปลี่ยน

ชาวบ้านคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า เมื่อออกมาตอนนั้น เมียปลูกข้าวไว้กิน บนที่ดินของตัวเองริมบ้าน ซึ่งถูกรัฐยึดไปปลูกป่าสักแล้ว แต่เพราะต้นสักยังเล็ก ช่วงนั้นจึงยังทำกินได้อยู่ แต่ปัจจุบันต้นสักใหญ่เต็มพื้นที่ ทำให้เขาต้องเสียที่ดินแปลงนี้ไป บางคนเล่าว่า กลับมาเห็นต้นข้าว ข้าวโพดสูงพร้อมกับหญ้าในแปลง เพราะไม่มีคนช่วยไถ พวกเขากลับมา ได้ปรึกษาเรื่องการอยู่ที่บ้านปางแดง และได้ข้อสรุปกันว่า จะอยู่และทำกินที่นี้กันต่อ บางคนให้เหตุผลว่า ไร่หวางที่ผู้ชายอยู่ติดคุก ได้ขอร้อง ตอรองกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้(ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ) เขาให้อยู่ทำกินที่เดิม ขณะเดียวกันบางคนก็บอกว่า ช่วงปี พ.ศ.2533 มีการสำรวจและทำบัตรสีฟ้า หรือบัตรคนบนพื้นที่สูงกันบ้างแล้ว แสดงให้เห็นว่า พวกเขามีสิทธิที่จะอยู่ในพื้นที่เดิมต่อ จากนั้น ชาวบ้าน ได้ปรับแบบแผนการดำเนินชีวิตเพื่อให้สอดคล้องต่อการทำกินและปรับรูปแบบการผลิตจากระบบการผลิตเพื่อยังชีพเพียงอย่างเดียว มาเป็นการผลิตเพื่อค้าขาย และปรับตัวตามการแทรกแซงของตลาดมากขึ้น นั่นคือ การเลือกผลิตเพื่อขาย และเป็นแรงงานรับจ้าง²

² รายละเอียดประเด็นการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 4

ยุคที่สามของการแบ่งพัฒนาการชุมชนดาระอั้งนี้ พบว่า เมื่อผู้ชายชาวดาระอั้งออกจากคุก ได้กลับมาเป็นแรงงานรับจ้างภาคเกษตรให้กับชุมชนพื้นที่ราบลุ่มซึ่งมีงานรับจ้างตลอดทั้งปี ชาวบ้านมีการประชุมตกลงสภาพความเป็นอยู่ของทั้งหมู่บ้าน และได้มีข้อตกลงร่วมกันว่า ห้ามบุกเบิกที่ทำกินในบริเวณพื้นที่ป่าเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา แต่ยังคงหาของป่า เห็ด หน่อ ไม้ไผ่ในเขตป่าใกล้หมู่บ้านได้ ส่วนการทำกิน แต่ละครัวเรือนเริ่มพึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลงมากขึ้นเพราะหวังให้ได้ผลผลิตเพื่อขายมากขึ้น และหลายครัวเรือน ขอเช่าที่ดินจากคนเมืองที่เป็นพื้นที่ว่างเปล่า และสวนมะม่วงที่ยังเล็กเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน ซึ่งหลังจากเช่าที่ว่างเปล่าได้ระยะเวลาหนึ่ง (3-5 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จะเจรจาตกลงขอซื้อที่ดินต่อ และเป็นการซื้อแบบผ่อนส่ง)

นอกจากนั้น ในช่วงหลังออกจากคุกของกลุ่มผู้ชายดาระอั้งตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา ดาระอั้งในบ้านปางแดงใน ต้องเผชิญกับการเติบโตขึ้นของธุรกิจท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากความเป็น "คนอื่น" ของตน

บริษัทท่องเที่ยวหลายบริษัทในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้ปรับธุรกิจท่องเที่ยวในเขตอำเภอเชียงดาว ด้วยการเปิดการท่องเที่ยวแบบ trekking tour เพื่อตอบรับกระแสการท่องเที่ยวแบบ Eco-tourism โดยการเที่ยวชมวัฒนธรรมและพักค้างคืนร่วมกับชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ดังนั้น หากพิจารณาในแง่ความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มบ้านในเขตลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ จึงเป็นพื้นที่เป้าหมายสำคัญอีกจุดหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยวดังกล่าว ชาวบ้านในเขตนั้นจึงได้มีการปรับตัว สร้างบ้านพัก ทอผ้าและขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศที่มากับบริษัททัวร์ในเมือง ดาระอั้งบ้านปางแดงใน เป็นจุดพักที่นิยมจุดหนึ่ง บริษัททัวร์ให้ความเห็นว่า เพราะความแปลกของเสื้อผ้าผู้หญิง หมู่บ้านยังไม่มีไฟฟ้าใช้ และการให้บริการที่ดีทำให้นักท่องเที่ยวหลายคนติดใจ ดังนั้น การสร้างบ้านพักให้นักท่องเที่ยวจึงเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน ซึ่งปัจจุบัน มีครอบครัวที่ดำเนินธุรกิจ(เล็กๆ)โดยการติดต่อผ่านบริษัทท่องเที่ยว)ทั้งหมด 6 ครอบครัว (รายละเอียดประเด็นการท่องเที่ยว ได้เสนอไว้ในบทที่ 4)

การขยายตัวของชุมชนในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ ยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ช่วงปี พ.ศ.2536 เป็นช่วงที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ และชาวดาระอั้งเดินทางเพื่อมาตั้งถิ่นฐานจากหมู่บ้านแม่จอน และดอยอ่างขางเพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านดาระอั้งปางแดงใน ได้มีการประชุม และตกลงกันว่า ไม่รับคนนอกเข้ามาเป็นสมาชิกในหมู่บ้านเพิ่มอีก เพราะความจำกัดของที่ดินในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ชาวบ้านอธิบายว่า หลังจากออกจากคุก เจ้าหน้าที่ป่าไม้ พ่อหลวงบ้าน และคนอื่นๆหลายคนมาบอกหมู่บ้านว่า ถ้าอยากอยู่ที่นี้ต่อไป ก็ห้ามให้ใครมาอยู่เพิ่มเติมแล้ว เพราะจะทำให้

ต้องขยายที่ทำกินเข้าไปในป่าอีก (สัมภาษณ์ชาวบ้าน, 15 สิงหาคม 2541) การห้ามครั้งนี้ ชาว ดาระอั้งปางแดงใน เลือกว่าจะปฏิเสธการขอเข้ามาอยู่ร่วมแม้กระทั่งชาวดาระอั้งด้วยตนเอง (ใน ขณะเก็บข้อมูลพบว่า แม้จะเป็นเครือญาติกัน เช่น นายอินพรม จองตาล จะเป็นน้องชายของนาย คำ จองตาล หัวหน้าหมู่บ้านก็ตาม แต่ก็ไม่ได้รับอนุญาตให้ตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านปางแดงในได้ จึง ต้องไปอาศัยที่ดินของคนเมือง ในเขตบ้านปางแดงนอกในปัจจุบันอยู่) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในช่วง ปลายของทศวรรษ 2530 เป็นช่วงที่ชาวดาระอั้ง ชาวลาหู่ มีการโยกย้ายตั้งถิ่นฐานกันมากในเขต บ้านปางแดงนอก เพื่อมาเป็นแรงงานรับจ้าง และเช่าที่ดินทำกิน ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มบ้านแบ่งตาม เจ้าของที่ดินในพื้นที่นั้น นั่นคือ บ้านปางแดงนอกกลุ่มนายสาม(ชาวลีซู) กลุ่มบ้านของคนเมือง และกลุ่มบ้านนายจองเฮ้อ (ชาวดาระอั้ง)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนภายในเขตลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้เกิดขึ้นอีก ครั้งหนึ่ง ในช่วงปี พ.ศ.2539-2540-2541 สามเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ.2539 บริษัทเชียงใหม่ให้เชียง ทำหนังสือขอสัมปทานเขาหินปูน ใกล้บ้านห้วยอีโก้ แต่ไม่ได้รับ อนุมัติ จากนั้น ประมาณเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2540 กรมโยธาธิการ ขยายถนนทางดิน ตั้งแต่ สิ้นเขาจากบ้านทุ่งหลุก ขึ้นไปบนดอยถึงหมู่บ้านห้วยอีโก้ โดยตัดไม้ใหญ่สองข้างทางถนนลง ทั้ง การตัดไม้และตัดถนนเข้าไปในพื้นที่ป่าโดยไม่ได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่นโยบายเกี่ยวกับมาตร การและแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติเปลี่ยนแปลงไปมา สร้างความสับสนให้กับผู้ทำกิน และกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆเป็นอย่างมาก เนื่องด้วย มติ คณะรัฐมนตรี 17, 29 เมษายน พ.ศ.2540 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ.2540 (มติวงน้ำเขียว) ทำให้ต้องมีการพิจารณามติคณะรัฐมนตรีกันใหม่³ นอกจากนี้แล้ว ในช่วงนั้น สถานการณ์ไฟป่าและข่าวการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ภาคเหนือนับเป็นข่าวใหญ่ ปลูกกระแสการอนุรักษ์ ป่าไม้ในประเทศอีกครั้งหนึ่ง ทำให้รัฐบาลมุ่งให้ความสนใจปัญหาทรัพยากรป่าไม้เป็นพิเศษ ดังนั้น เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2541 นายปองพล อดิเรกสาร รมต.เกษตรฯได้มอบหมายให้นายเนวิน ชิดชอบ รมช.กระทรวงเกษตรฯรับผิดชอบดูแลไฟป่าภาคเหนือ หลังจากนั้น 26 มีนาคม พ.ศ.2541 นายเนวิน ชิดชอบ ได้ขึ้นเฮลิคอปเตอร์บินตรวจสภาพพื้นที่ และสั่งการให้มีการดำเนินการกับ ผู้บุกรุกป่าสงวน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายงานว่า เจ้าหน้าที่จับไม้ได้ 600 ท่อนในป่าเชียงดาวต่อเขต อุทยานศรีล้านนา ไม้ดังกล่าวพบอยู่สองข้างทาง ถูกโค่นตัดเนื่องจากการตัดถนนของกรมโยธา-

³ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พฤษภ, 2542 :127-129, เครือข่ายชาติพันธุ์ศึกษา, 2541 : 8-9 และหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าว)

ธิดารายทุ่งหลุก-ห้วยอีโก้-ผาลาย หนังสือพิมพ์ได้ระบุว่า กำนันในพื้นที่เป็นนายทุนอยู่เบื้องหลัง การตัดไม้เหล่านี้ (เครือข่ายชาติพันธุ์ศึกษา, 2541:9) แต่การจับกุมได้จับชนกลุ่มน้อยและคนเมือง รวม 56 คน ทั้งที่อาศัยอยู่และเข้ามาพักพิงชั่วคราวในเขตบ้านปางแดงนอก ซึ่งในจำนวนนั้น มีชาว ดาระอั้งบ้านปางแดงนอก 26 คน การจับกุมคุมขังชาวบ้านกลุ่มนี้ เกิดขึ้นในช่วงปีที่ประเทศไทย ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ประกอบกับการให้ความสนใจด้านสิทธิชนกลุ่มน้อย และสิทธิ ทำกินของคนในป่าเป็นประเด็นที่กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและคนทั่วไปให้ความสนใจ การจับกุม คุมขังครั้งนี้ จึงไม่ยาวนานเท่าครั้งที่ดาระอั้งบ้านปางแดงในถูกจับกุมเมื่อปี พ.ศ.2532 เพราะได้รับการ ปลอภัยตัว เมื่อ 22 มิถุนายน ในปีเดียวกันนั่นเอง(รายละเอียด ดูเพิ่มเติมใน เครือข่ายชาติพันธุ์ ศึกษา, 2541 และข่าวในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ในช่วงปลายเดือนมีนาคม-มิถุนายน 2541)

ชาวดาระอั้งบ้านปางแดงในบางคน เล่าให้ฟังว่า ในวันที่มีการจับกุม ตอนได้ยินเสียง เฮลิคอปเตอร์ ได้วิ่งหนีเข้าไปซ่อนตัวในป่า เพราะกลัวการจับกุมตนเองจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

กระนั้นก็ตาม ขณะที่เหตุการณ์การจับกุมชาวบ้านปางแดงนอกยังคงคุกรุ่น รุนแรงอยู่ และ ความหวาดกลัวของชาวดาระอั้งยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ถัดมาเพียงไม่กี่วัน ในช่วงงานเทศกาล สงกรานต์ อเมซิงเชียงดาว 700 ปี ที่หน้าอำเภอเชียงดาว ทางหน่วยงานอำเภอ ได้บอกให้ตัวแทน ดาระอั้ง จำดาดบไซว์บนเวที เพื่อแสดงวัฒนธรรมประเพณีของดาระอั้ง โดยทางอำเภอได้จัดเวที ลำดับการแสดงวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่าต่างๆ เพื่ออวดถึงความหลากหลายของกลุ่ม ชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในอำเภอเชียงดาว อันเป็นการสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในอำเภอ แสดงถึงความพร้อมของทรัพยากรธรรมชาติอันสวยงาม และทรัพยากรมนุษย์หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เผ่าต่างๆให้มาเที่ยวชม ดังที่นายอำเภอเชียงดาว(ในขณะนั้น) นายบรรลือศักดิ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

"จากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และความยาวนานของประวัติศาสตร์ ตลอดจนถึงที่ตั้ง ทำเลเหมาะสมทั้งในด้านภูมิประเทศ อีกทั้งความ หลากหลายของกลุ่มชนต่างๆ ที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่า ทำให้อำเภอเชียงดาว เป็นสถานที่พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว..."

และได้อธิบายถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงดาวว่า

"พื้นที่เชียงดาว มีชาวเขาและชนกลุ่มน้อย 9 กลุ่ม ได้แก่ ลีซู มูเซอ ม้ง อีเก้อ เงี้ยวหรือไทยใหญ่ คะฉิ่น กะเหรี่ยง ปะหล่อง และจีนฮ่อ ทำให้อำเภอนี้ น่าสนใจ และน่าท่องเที่ยว" ("อเมซิงเชียงดาว" ข้อมูลโดย บรรลือศักดิ์

เทพหัสดิน ณ อยุธยา รายงานโดย ชูชาติ ลีสุวรรณ และเทวินทร์ อุปละ จากหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ 17 มกราคม 2541 หน้า 3)

แม้เหตุการณ์การจับกุมในครั้งที่สอง ไม่ได้เกิดขึ้นกับชาวดาระอั้งบ้านปางแดงในโดยตรง แต่โดยความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน คงปฏิเสธไม่ได้ว่า พวกเขาย่อมรู้สึกและตระหนักถึงความไม่มั่นคงในที่เย็นของตน เหตุการณ์การจับกุมในฐานะที่เป็นคนอื่นที่เข้ามาบุกรุกทำลายป่า และเหตุการณ์การแสดงรำดาบที่หน้าอำเภอ เกิดขึ้นติดกันเพียงไม่กี่วัน ผู้ดำเนินการจับกุมและผู้กล่าวถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงดาวอันเป็นเรื่องน่าภาคภูมิใจต่อธุรกิจการท่องเที่ยว ก็เป็นคนคนเดียวกัน ชาวดาระอั้งจึงสับสนในสถานภาพของตนเองว่าควรจะไปในทิศทางใด ขณะที่ถูกมองว่าเป็น "คนอื่น" ไร้สัญชาติ แต่ก็มิเวทีให้แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีของตน อย่างไรก็ตาม พวกเขาได้อธิบายว่า การได้แสดงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเดินธงเฉลิมพระเกียรติ โดยให้ผู้หญิงแต่งตัวชาวดาระอั้งเข้าร่วม การแสดงรำดาบ การทำตุ้มแบบชาวดาระอั้งในงานทอดพระเกียรติต่างๆ ล้วนแต่เป็นสิ่งดี เพราะทำให้คนได้รู้จักดาระอั้งมากขึ้น "ให้เขารู้ประเพณีของเขา" เท่ากับเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้เกิดการรับรู้ว่า ในพื้นที่เชียงดาว มีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง ที่ได้เดินทางเข้ามาอยู่ร่วมและมีประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของตนเอง

นอกจากเหตุการณ์การจับกุมชาวบ้านในเขตพื้นที่บ้านปางแดง และการแสดงรำดาบในงานอเมซิงเชียงดาวแล้ว ในปีดังกล่าว คือ ปี พ.ศ.2541 นับเป็นปีที่มีเหตุการณ์น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง กล่าวคือ ในช่วงต้นปี กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน สมาคม YMCA ได้เข้ามาอบรมเรื่องป่าชุมชนและพาตัวแทนชาวบ้านในเขตลุ่มน้ำแม่เตา-ห้วยอีโก๋ไปดูงาน และในเดือนมีนาคม ได้ขึ้นป่าชุมชนบ้านปางแดง ให้กับชุมชนดาระอั้งปางแดงใน ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา พร้อมๆ กับป่าชุมชนชาวปกากะญอ บ้านผาลาย ประเด็นป่าชุมชนยังคงเป็นประเด็นที่มีการต่อสู้ ต่อเนื่องมาโดยตลอดหลายปี เพื่อผลักดัน พรบ. ป่าชุมชนให้เกิดขึ้น กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนหลายกลุ่ม ซึ่งได้แก่ สมาคม IMPECT, สมาคม YMCA, เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ, เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ โครงการวนศาสตร์ชุมชนพื้นที่สูง และโครงการจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบนมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย และกลุ่มชาวบ้านทั้งคนเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเขตอำเภอเชียงดาว ได้มีการประชุมหารือ และตกลงร่วมกันในการสร้างเครือข่ายป่าชุมชนของอำเภอเชียงดาว เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองในเรื่องป่าชุมชน ปลายปีกลุ่มชาวบ้านและองค์กรพัฒนาเอกชน จึงได้ร่วมกันแสดงความเป็นมาของ "เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำแม่ปิง

ตอนบนเชียงใหม่" ในงานสมัชชาป่าชุมชน และในช่วงปลายปี พ.ศ.2542 ได้ร่วมงานทอดพระเกียรติ 72 พระราชาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่หน้าอำเภอเชียงดาว⁴

กล่าวโดยภาพรวม ประเด็นการประกาศพื้นที่ป่าของรัฐ กับความเคลื่อนไหวตอบโต้ในเรื่องป่าไม้ และที่ดินทำกินในบริบทภาคเหนือในช่วงปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมานั้นพบว่า สถานการณ์ความเคลื่อนไหวรุนแรงมาก ขณะที่รัฐได้ประกาศนโยบายพื้นที่ป่าเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้บุกรุกมากขึ้น และส่วนชาวบ้านเองก็ได้แบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นสองด้านอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายเรียกร้องผลักดันให้มีการอพยพคนพื้นเมืองและชาวเขาออกจากป่า และฝ่ายที่เสนอให้คนอยู่กับป่ามีสิทธิทำกินในเขตป่าได้ ทั้งนี้โดยการดูหลักฐานการอยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นต่อเนื่อง เช่น กรณีไฟป่าที่จอมทอง ต้นปี พ.ศ.2541 การจับกุมชาวเขา 56 คนที่บ้านปางแดง การจับกุมคนม้งและการให้ภาพเป็นผู้ผลิตยาบ้า เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการสร้างมายาคติต่อชนกลุ่มน้อยให้เกิดขึ้น มายาคติที่เกี่ยวเนื่องกับการเป็นคนบุกรุกป่า การเป็นคนผิดกฎหมายและการเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่คนไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดความกดดัน สถานการณ์ต่างๆ ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงด้านเดียว ได้มีการตอบโต้ โดยการประท้วง ยื่นหนังสือ เดินขบวน และท้ายที่สุดนำมาสู่การชุมนุมของชาวบ้านผู้เดือดร้อน ในกรณีปัญหาป่าและที่ดิน และกรณีสัญชาติ ที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่วันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2542 เพื่อเรียกร้องความชอบธรรมในพื้นที่ป่า และสิทธิของชุมชนท้องถิ่นในการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าซึ่งได้อยู่มาก่อนการประกาศนโยบายรัฐฉบับต่างๆ การชุมนุมครั้งนี้ ดำเนินต่อเนื่องยาวนานจนกระทั่งต้นเดือน พฤษภาคม 2542 ได้มีการสลายการชุมนุมด้วยการใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่รัฐ กระนั้นก็ตาม ได้มีการตกลงในหลักการก่อนการสลายการชุมนุม ระหว่างตัวแทนชาวบ้าน นักวิชาการ และตัวแทนรัฐ เพื่อหาข้อยุติที่เหมาะสม (อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวยังคงยืดเยื้อมาจนปัจจุบัน)⁵

ในกรณีการชุมนุมที่เกิดขึ้น กลุ่มดาระอั้งก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ และเข้าร่วมตั้งหมู่บ้านจำลองในพื้นที่การชุมนุม โดยประเด็นหลักของชาวบ้านดาระอั้ง คือ การจับกุมคุมขังที่เกิดขึ้นเมื่อ 26 มีนาคม 2541 เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย, การเรียกร้องสิทธิทำกินในพื้นที่ป่า และประเด็นการให้สัญชาติ ซึ่งถือเป็นประเด็นหลักของการร่วมชุมนุมของชาวดาระอั้ง อย่างไรก็ตาม

⁴ สำหรับรายละเอียดประเด็นป่าชุมชน จะกลับมาพูดถึงอีกครั้งในหัวข้อ "ป่าชุมชน" ในบทที่ 4

⁵ อ่านเพิ่มเติมใน รายงานการวิจัย(ฉบับย่อ) "กรณีการชุมนุมของชาวบ้านผู้เดือดร้อน ในกรณีปัญหาป่าและที่ดิน และกรณีสัญชาติ" ใน กลุ่มนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตยและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542 และหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ ในช่วงเวลาดังกล่าว

ก็ตาม ในระหว่างการชุมนุม พบว่า ชาวดาระอั้งที่เข้าร่วมตลอดการชุมนุม ส่วนใหญ่เป็นชาว ดาระอั้งบ้านปางแดงนอก ส่วนชาวดาระอั้งบ้านปางแดงในเข้าร่วมประชุมในบางช่วง ซึ่งหัวหน้า หมู่บ้าน ได้อธิบายว่า มาร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิชาติ ส่วนกรณีป่าและที่ดินทำกินไม่ได้เรียก ร้องอะไร เพราะเกรงว่า จะถูกขับไล่ออกจากพื้นที่อีกหากแสดงความเป็นฝ่ายตรงข้ามกับป่าไม้

หลังการชุมนุม ได้มีความพยายามของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ร่วมกับชาวบ้าน เพื่อผลักดันให้เกิดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่ สำหรับเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ ได้เกิด “โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว(บ้านปางแดง) ลุ่มน้ำแม่เตาะ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน” โดยความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ ทั้งหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ชาวบ้านและนักวิชาการ โดยมีเป้าหมายจะแก้ไขปัญหาป่าไม้ ที่ดินอย่างเป็นรูปธรรม และมีความ คิดให้โครงการดังกล่าวเป็นโครงการนำร่องในการแก้ปัญหา จากความคิดดังกล่าว จึงนำไปสู่การ ประชุมหารือ หลายครั้ง จนเกิดปฏิบัติการครั้งแรกคือ การอบรม ประชุมชาวบ้าน ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 23-25 สิงหาคม พ.ศ.2542 ที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ชื่องาน “แผนปฏิบัติการตามแผนงานเตรียมความพร้อมของชุมชนและ สร้างความเข้าใจโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว(บ้านปางแดง)” โดยให้ ตัวแทนชาวบ้านในเขตลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆและคนเมือง รวมทั้งหมด 20 คนเข้าร่วมประชุม (ดูภาคผนวก) อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมประชุมปฏิบัติการด้วยแล้ว นั้น พบว่า การประชุมที่เกิดขึ้นเป็นไปในลักษณะการอบรม ให้ความรู้ สั่งสอนชาวบ้านในการดูแล รักษาป่าตามวิธีการจัดการแบบตะวันตก เช่น การแบ่งโซนป่ามีกี่ประเภท การปลูกพืชเป็นอย่างไร การขึ้นแปลงปลูกพืชต้องทำอย่างไร เป็นต้น มากกว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนฟังความคิดเห็นของ ชาวบ้านและนักพัฒนาเอกชนที่เข้าร่วมประชุมด้วย นอกจากนี้พบว่าการทำงานจัดขึ้นโดย กรมป่าไม้แต่โดยลำพังมากกว่าจะเป็นงานที่เกิดโดยความร่วมมือโดยหน่วยงานต่างๆอย่างตั้งใจใน เป้าหมายเดิม อีกทั้งดูจากแผนงานที่หน่วยงานรับผิดชอบภายใต้สังกัดกรมป่าไม้ที่ได้เขียนขึ้น พบว่า เป็นแผนงานที่มุ่งของบประมาณในการดำเนินงานมากกว่ามุ่งสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติ งานกับชุมชนโดยแท้จริง ดังนั้น ท้ายที่สุด โครงการฯนี้จึงได้ยกเลิก และจบสิ้นลงโดยพฤตินัยก่อน สิ้นปี พ.ศ.2542

กล่าวโดยสรุป ในช่วงที่สามของพัฒนาการชุมชน ซึ่งเป็นยุคหลังจากผู้ชายชาวดาระอั้งได้ รับการปล่อยตัวจากการจับกุมคุมขังยาวนานถึง 3 ปี 6 เดือน 18 วัน ชาวบ้านต้องเผชิญกับการ เปลี่ยนแปลงหลายรูปแบบ ในแง่กายภาพพบว่า พื้นที่ป่าถูกบุกเบิกโดยนายทุนท้องถิ่น และคน เมืองมากขึ้น มีการขยายตัวของ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนปางแดงนอก ซึ่งมีทั้งชาวดาระอั้ง และชาว

ลาหู่ มีการประกาศพื้นที่ป่าเชียงดาว ให้เป็นอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา เผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ต้องพึ่งพิงตลาดมากขึ้น มีการปรับรูปแบบของการผลิตเพื่อยังชีพและการผลิตเพื่อขาย การเข้ามาขององค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือ และทำงานเคลื่อนไหวด้านทรัพยากรในพื้นที่ การเข้ามาของธุรกิจการท่องเที่ยว ความผันผวนของนโยบายป่าไม้ของรัฐที่ส่งผลให้มีการต่อต้าน ประท้วงและชุมนุมหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ การปิดล้อมในรูปแบบต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ ต่อสู้ ตอบโต้และปรับตัวของชาวดาระอั้งในปัจจุบัน

3.3.4 บ้านปางแดงในปัจจุบัน

หมู่บ้านไทยพัฒนาปางแดง หรือบ้านปางแดงใน เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ขนาด 44 หลังคาเรือน 47 ครอบครัว ประชากรจำนวน 244 คน (สำรวจเมื่อ 6 กรกฎาคม 2543)

สภาพพื้นที่โดยรอบหมู่บ้านปางแดงใน แวดล้อมไปด้วยพื้นที่ทำไร่ของชาวบ้าน ป่าสงวนป่าชุมชน อุทยานแห่งชาติศรีล้านนา และหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่างๆ ดังนี้

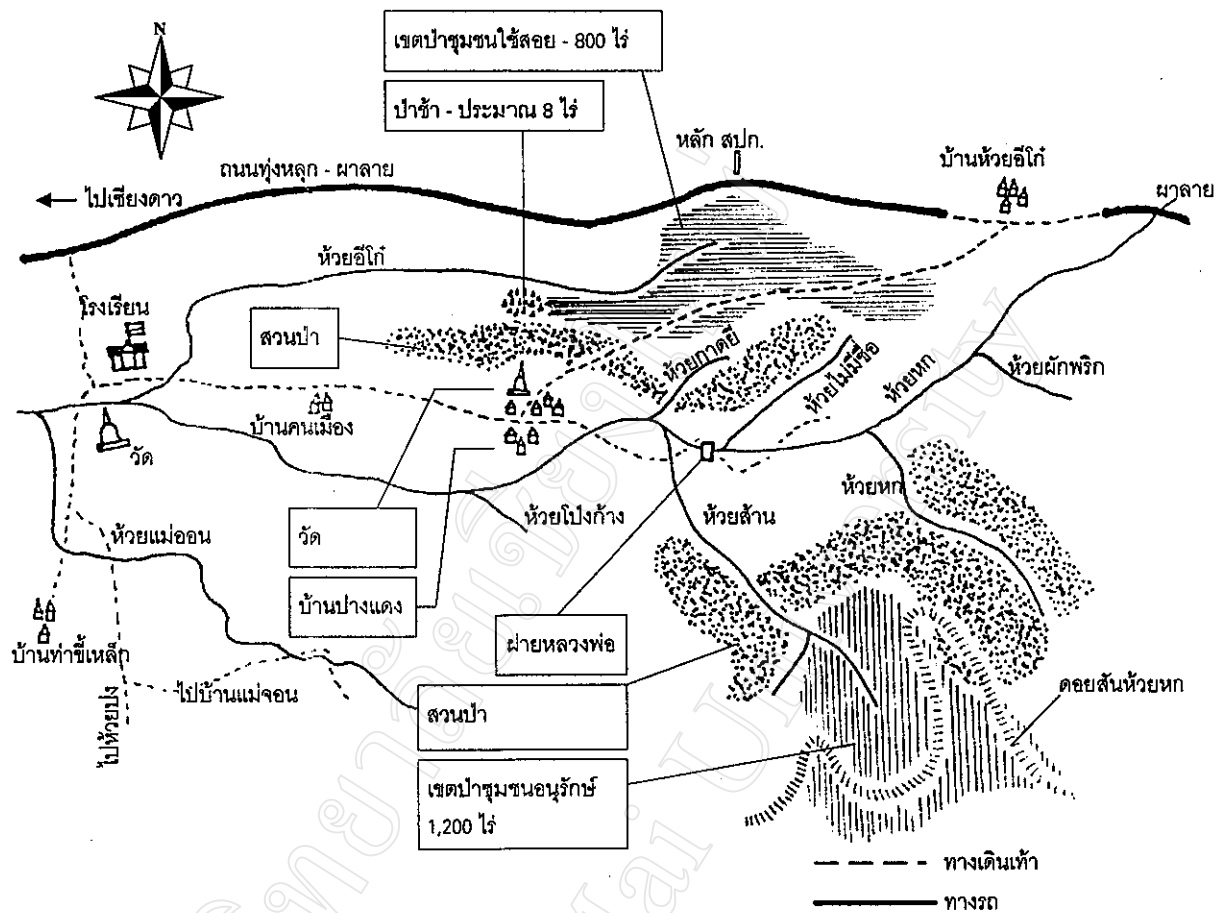
ทิศตะวันออก เชื่อมต่อกับบ้านห้วยอีโก้ บ้านผาลาย ซึ่งประกอบไปด้วยชุมชนอาข่า ลีซู และปกากะญอ

ทิศตะวันตก ติดกับชุมชนบ้านปางแดงนอก ซึ่งประกอบไปด้วยชาวดาระอั้ง ลาหู่ และคนเมืองบางส่วน

ทิศเหนือ ติดกับบ้านทุ่งหลุก-ผาลาย แนวเทือกเขาหินปูนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา

ทิศใต้ ติดกับบ้านแม่จอน และเป็นพื้นที่ป่าชุมชน และติดเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา (ดูแผนที่ 3.2)

ชาวบ้านดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวโพดและถั่วเพื่อขาย ปลูกข้าวเพื่อกิน ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่า รับจ้างภาคเกษตรให้กับคนพื้นเมืองเขตบ้านทุ่งหลุก ทำบ้านพักและขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ชาวดาระอั้งบ้านปางแดงในยังคงนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดและนับถือผี ซึ่งได้ รื้อฟื้น-สืบทอดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต ป่า และศาสนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเด็นการปรับตัวในเรื่องป่า ระบบการผลิต ศาสนา และการยังชีพด้านอื่นๆ ได้แสดงรายละเอียดไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

แผนที่ 3.2 แสดงแผนที่หมู่บ้านปางแดงใน

3.4 อภิปรายและสรุป

ในบทที่ผ่านมา ได้นำเสนอเนื้อหาบริบทของพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ โดยนำเสนอผ่านมิติของเวลาดั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ถึง พ.ศ.2542 โดยเน้นให้เห็นถึงกระบวนการปิดล้อมพื้นที่ป่า ด้วยรูปแบบต่างๆ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายป่าไม้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว และที่ส่งผลต่อเนื่องต่อวิถีชีวิตของชาวดาระอั้งบ้านปางแดงในเป็นสำคัญ และเพื่อแสดงให้เห็นบริบทที่ชัดเจนขึ้น ในส่วนสุดท้ายของบท จึงได้สร้างตาราง เพื่อสรุปเหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญตามช่วงเวลาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 สรุปพัฒนาการของพื้นที่บ้านปางแดงใน ในระหว่างปี พ.ศ.2500-2542

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ เศรษฐกิจในพื้นที่	ช่วงปี	นโยบายป่าไม้ในพื้นที่
1. ยุคก่อนการตั้งหมู่บ้านปางแดงใน (พ.ศ.2500-2527)		
-คนเมืองทองถิ่นบุกเบิกที่ทำกินในพื้นที่ป่า บ้าง, เข้าป่าหาของป่ายังชีพ, ขาย -ปกากะญอตั้งถิ่นฐานในบริเวณบ้านผา ลาย และบ้านท่าซี้เหล็ก บุกเบิกพื้นที่ทำไร่ ข้าวหมุนเวียนตามวิถีการผลิตดั้งเดิม	2500-2520	สัมปทานไม้โดยบริษัทเอกชน
	2516	ประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
-นายทุนทองถิ่น และชาวบ้านบุกเบิกพื้นที่ ทำกิน เพื่อรอเวลายื่นหนังสือขอทำกินใน เขตพื้นที่ดังกล่าว -ลี้ชูตั้งถิ่นฐาน บ้านห้วยอีโก้ ยังชีพด้วยการปลูกข้าวไร่ และข้าวโพดเพื่อขาย	2520	ประกาศปฏิรูปที่ดิน ในเขต เชียงดาว
	2520-2525	แม้จะมีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ ยังมีการบุกเบิกพื้นที่ทำกินโดยชาวบ้านคน เมือง และชาวลี้ชู และตัดไม้ในบริเวณ ป่าดังกล่าวโดยนายทุนทองถิ่น
2. ยุคการตั้งหมู่บ้านและการก่อสร้างสร้างตัว (พ.ศ.2527-25532)		
-ดาระอั้งตั้งหมู่บ้านปางแดงในโดยการซื้อ ที่ดินตั้งหมู่บ้านจากคนเมือง และซื้อที่ดิน ทำกินจากเจ้าของที่ดินเดิม ทั้งคนเมือง ปกากะญอ และลี้ชู -อาช่าย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บ้านห้วยอีโก้	2527-2532	
3. ยุคผู้ขายอยู่ในคุก : 3 ปี 6 เดือน 18 วัน ช่วงเวลาแห่งความทุกข์โศก (พ.ศ.2532-2535)		
26 มกราคม ขาวดาระอั้ง ลี้ชู คนเมือง ถูก จับข้อหาบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	2532	-ประกาศเป็นพื้นที่ปลูกสวนป่าโดยรัฐ -1 สิงหาคม ประกาศอุทยานแห่งชาติศรี ล้านนา
-ลาหู่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณริมทาง เพื่อเป็น แรงงานรับจ้าง -ดาระอั้งบ้านปางแดงนอก ย้ายเข้ามาจาก อ่างขาง, ผาง เพื่อรับจ้างชาวลี้ชู และคน เมือง	2532-2537	โครงการปลูกสวนป่าสัก หมายเหตุ บางพื้นที่ ป่าไม้ยังอุดม สมบูรณ์ ชาวบ้านบางคนเล่าว่า ต้อง โคนป่าก่อนปลูกใหม่

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ เศรษฐกิจในพื้นที่	ช่วงปี	นโยบายป่าไม้ในพื้นที่
-12 สิงหาคม ปล่อยตัวดาระอั้งปางแดงใน	2535	
4. ยุทธศาสตร์ภาพและการจอบำงอกห้องซัง (พ.ศ.2535-2542)		
บริษัทเชียงใหม่ให้เชียง ทำหนังสือขอ สัมปทานเขาหินปูน ใกล้บ้านห้วยอีโก้ ไม่ได้รับอนุมัติ	2539	ชาวบ้านทั้งคนเมือง ดาระอั้ง ปกา เกอะญอ ลีซู อาซา และลาหู่ ให้ข้อมูล ใกล้เคียงกันว่า เป็นซงที่ป่าไม้ในพื้นที่ ลดลงมากที่สุด สภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลง รวดเร็ว มีถนน และมีการลักลอบตัดไม้ มาก และรวมถึงมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ พืชไร่ สวนผลไม้ออยอย่างกว้างขวาง
-กรมโยธาธิการตัดถนนจากบ้านทุ่งหลุก เข้าไปยังบ้านห้วยอีโก้ผาหลาย โดยไม่ได้รับ อนุญาตจากกรมป่าไม้ -ธุรกิจท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมชาวเขาใน พื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ เติบโตขึ้น มาก	2540	
-ป่าชุมชนบ้านปางแดงใน และบ้านผา หลายเกิดขึ้น และต่อมา ชุมชนในพื้นที่ หลายกลุ่ม ได้มีการรวมตัวเป็นเครือข่าย ป่าชุมชนเชียงดาว - 26 มีนาคม เหตุการณ์จับชาว ดาระอั้ง บ้านปางแดงนอก ลาหู่ ลีซู และคนเมือง รวม 56 คน ซ้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ๗ แต่ด้วยความช่วยเหลือทางกฎหมาย และรัฐธรรมนูญใหม่ของกลุ่ม NGOs ทำ ให้การติดคุกของดาระอั้งปางแดงนอก ถูก ปล่อยตัวเมื่อ มิถุนายน ปีเดียวกัน	2541	-ความเปลี่ยนแปลงนโยบายป่าไม้-ที่ดิน ของรัฐผันผวนมากในช่วงนี้ จากมติ ครม. 17, 22, 29 เมษายน 2540 -ไฟป่า และปัญหาการบุกรุกที่ดินทำกิน ในป่า กลายเป็นปัญหาใหญ่รัฐแสดงให้ เห็นถึงการเป็นผู้อนุรักษ์ และตระหนัก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้วยการจับกุมกลุ่ม ชาติพันธุ์ต่างๆ 26 มีนาคม
-การประชุมผู้เดือดร้อนกรณีปัญหาป่าไม้ และที่ดิน และสัญชาติ หน้าศาลากลาง จังหวัดเชียงใหม่ -ความพยายามในการสร้างโครงการนำ ร่องเพื่อแก้ไขปัญหาป่าไม้และที่ดิน โดย ความร่วมมือของรัฐ NGOs นักวิชาการ และชาวบ้าน โดยใช้ชุมชนปางแดงเป็นต้น แบบ แต่ไม่สำเร็จ โครงการยกเลิกไป	2542	-การเคลื่อนไหว เรียกร้องให้เกิด พรบ. ป่าชุมชนยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

แม้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านปางแดงใน จะเป็นเพียงเหตุการณ์ในพื้นที่เล็กๆแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ แต่ภาพที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึง ความพยายามในการจัดการป่าไม้ของรัฐ ด้วยการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ จัดการต่อคนในพื้นที่ด้วยการปิดล้อมทางการเมือง ด้วยการใช้อำนาจรัฐและกฎหมาย ส่งผลให้เกิดการต่อสู้และตอบโต้ในรูปแบบต่างๆ ดังงานศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ได้กล่าวไว้ว่า "การอ้างความมีประสิทธิภาพในการจัดการป่าของรัฐ เป็นเพียงการสร้างเงื่อนไขให้เกิดการถ่ายโอนอำนาจในการให้สัมปทานจากเจ้าครองนครล้านนามาอยู่ในมือของรัฐศูนย์กลาง เพื่อสร้างหลักประกันว่า รัฐจะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการขายไม้ได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ชนชั้นนำมีรายได้เป็นกอบเป็นกำเพื่อนำไปสร้างรัฐชาติ" (ธงชัย อ่างใน กลุ่มนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตยและสิ่งแวดล้อม, 2542) เป้าหมายที่แท้จริงของการควบคุมและจัดการป่าโดยรัฐ จึงเป็นไปเพื่อแปรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดเชิงเศรษฐกิจ มิใช่เพื่อต้องการรักษาป่าและการเป็นผู้อนุรักษ์ อันเป็นเหตุผลหลักที่รัฐกล่าวอ้างในภายหลัง

เขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ ตำบลเชียงดาว เป็นเขตพื้นที่ป่าทางทิศตะวันออกของแม่น้ำปิง ชาวบ้านคนพื้นเมืองทั้งเขตบ้านทุ่งหลุก บ้านแม่ณะ ได้อาศัยป่าเพื่อยังชีพ หาของป่าและล่าสัตว์มานานแล้ว บางครัวเรือนได้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่เพื่อปลูกพืชไร่เพื่อขาย และต่อเนื่องเรื่อยมาเมื่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเน้นนโยบายการเกษตรเชิงพาณิชย์ ชาวบ้านคนเมือง ได้ขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในเขตป่ามากขึ้น นอกจากนั้น ในเขตป่าแถบเชียงดาวนั้น ได้มีการสัมปทานไม้มาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2500 แล้ว โดยบริษัทเอกชน ทำให้มีการนำแรงงานคนปกากะญอมาใช้ในการทำไม้ และเป็นความอยู่ข้างลากไม้ แต่เดิม ในพื้นที่เขตนี้ ได้มีชาวปกากะญอตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ในเขตบ้านผาหลาย ส่วนชาวปกากะญอกลุ่มใหม่ที่เข้ามาเป็นแรงงานรับจ้าง ต่อมาได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตบ้านท่าขี้เหล็ก ท่าไร่ข้าว และครอบครองพื้นที่ทำกินอยู่ในบริเวณดังกล่าว จากนั้นชาวลีซูได้เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำกินในเขตบ้านห้วยอีโก้ เป็นชุมชนที่เคลื่อนย้ายมาจากแถบอำเภอพร้าว เข้ามาปลูกข้าว ไร่โพดเพื่อค้าขาย และได้ทำการบุกเบิกที่ดินในหลายพื้นที่รอบหมู่บ้าน

และด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเติบโตขึ้น รูปแบบการผลิตเกษตรเชิงพาณิชย์ ทำให้วิถีการผลิตต้องการแรงงานเข้มข้นขึ้น คนเมืองผู้ทำการผลิตเพื่อการค้า จึงได้แสวงหาแรงงานแรงงานรับจ้างมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการเคลื่อนย้ายอพยพของชุมชนต่างๆ เพื่อมาเป็นแรงงานรับจ้าง รวมทั้งชุมชนดาระอั้งบ้านปางแดงด้วย

ในกรณีของชุมชนดาระอั้ง การเคลื่อนย้ายเข้ามาของพวกเขา เกิดขึ้นภายใต้ช่องว่างทางการเมือง และการควบคุมทางกฎหมาย พวกเขาเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการรับรองให้เป็นคนไทย เป็นเพียงคนผิดกฎหมายและไร้สัญชาติ ทำให้ไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการครอบครองที่ดินทำกิน ดังนั้น สถานภาพของพวกเขา จึงเป็นยิ่งกว่าคนชายขอบที่อยู่ปลายขอบสุดของเขตแดนใดๆ ทั้งทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสิทธิความเป็นมนุษย์

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านปางแดงใน ข้อมูลที่ได้ ทำให้เห็นว่า การปิดล้อมในพื้นที่ได้เกิดขึ้นอยู่แต่เดิมก่อนที่จะชาวดาระอั้งจะย้ายถิ่นฐานเข้ามา อย่างไรก็ตาม การปิดล้อมไม่ได้ตายตัวหรือเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเสียจนชาวดาระอั้งจะไม่สามารถแทรกตัวเข้ามาร่วมแบ่งใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ได้

เมื่อย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ป่าเชียงดาว ช่วงแรก พวกเขายังชีพด้วยการทำไร่ ทำสวน สภาพป่าในช่วงนั้นยังค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ แต่ยังมี การตัดไม้ และบุกเบิกที่ดินอยู่บ้าง จากนั้น เมื่อ พ.ศ.2516 ได้มีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติในเขตพื้นที่เชียงดาว และต่อมา พ.ศ.2520 มีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินทั้งอำเภอเชียงดาว เป็นเหตุให้มีการบุกรุกแผ้วถางที่ดินมากขึ้น และ เมื่อปี พ.ศ.2532 กรมป่าไม้ประกาศนโยบายปิดป่า และปลูกสวนป่าทั่วประเทศ ยังผลให้ชาวบ้านผู้ชายชาวดาระอั้งจับกุม 29 คน เป็นเวลา 3 ปี 6 เดือน 18 วัน เหลือแต่เพียงผู้หญิง และคนแก่อยู่ในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่า แม้มีนโยบายปิดป่า และประกาศพื้นที่ป่าเชียงดาวเป็นเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนาแล้วก็ตาม แต่การบุกรุกแผ้วถางที่ดินป่าไม้ยังคงมีอยู่ต่อไป ชาวบ้านส่วนใหญ่ระบุว่า เป็นการทำไม้เถื่อนและบุกเบิกที่ดินเพื่อรอขอเอกสารสิทธิของนายทุนท้องถิ่น โดยจ้างกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นแรงงานราคาถูกมาเป็นแรงงานในการตัดและขนไม้ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของพฤกษ์ (2542) ที่ว่า "การบุกรุก จับจองพื้นที่ป่าเพื่อรอออก สปก. และรอออกเอกสารสิทธิ ซึ่งมักจะพบว่า มีนายทุนเป็นผู้หนุนหลังให้ชาวบ้านเป็นผู้บุกรุกป่าเพื่อรอซื้อสิทธิในภายหลัง (พฤกษ์, 2542 ; 127)

ในช่วงที่สองของพัฒนาการชุมชน ชาวดาระอั้งซึ่งเหลือเพียงผู้หญิง เด็กและคนแก่ ได้พยายามยังชีพ ด้วยการปลูกข้าว ข้าวโพด และรับจ้างเป็นคณงานในสวนป่าของรัฐ ซึ่งด้วยการรับจ้างตั้งแต่ ปี พ.ศ.2532-2537 ทำให้ชาวบ้านคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในระดับท้องถิ่นของรัฐ ยังผลให้เกิดความช่วยเหลือ และอนุญาตให้ทำกินในพื้นที่ต่อไปได้

จากนั้นในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2535 เป็นต้นมา หรือยุคที่สามของชุมชนดาระอั้งบ้านปางแดงใน นับเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวในแบบแผนการใช้ชีวิตมาก อิศรภาพที่ได้รับหลังจากออกจากคุก ไม่ได้เป็นอิสรภาพอย่างแท้จริงเสียทีเดียว เพราะวิถีชีวิตที่ต้องอยู่ในวงล้อมของการ

เปลี่ยนแปลงและตีความผลประโยชน์จากทรัพยากรและความเป็นคนชายขอบของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่

ในยุคนี้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง การเปลี่ยนแปลงและการปิดล้อมเหล่านี้ มาในรูปแบบต่างๆ เช่น การเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่, การขยายตัวของพื้นที่ทำกินของนายทุนพื้นเมืองที่พยายามเข้ามาในพื้นที่, นโยบายป่าไม้ ที่รัฐต้องการใช้พื้นที่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกรรมสิทธิ์ของรัฐ, การเข้ามาของหน่วยงานรัฐภาคต่างๆ ซึ่งได้แก่หน่วยงานสังกัดมหาดไทย หน่วยงานปกครอง สาธารณสุข เกษตรกรรม ที่เข้ามาเพื่อใช้พื้นที่แสดงออกซึ่งนโยบายและแผนของหน่วยงานตนเอง หรือการเข้ามาของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือ และขณะเดียวกันก็ใช้พื้นที่เป็นเวทีในการแสดงออก จัดการ ตอบโต้และยืนยันวิธีคิดในอีกทิศทางหนึ่งซึ่งตรงข้ามกับรัฐ นอกจากนี้ การเป็นคนอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อายุการตั้งถิ่นฐานในเขตป่าและอายุการตั้งชุมชนที่ไม่ยาวนานนัก และการเป็นคนอพยพไร้สัญชาติของชาว ดาระอั้ง ล้วนแล้วแต่เป็นเงื่อนไขที่กดทับ ปิดล้อม ส่งผลให้ชาวดาระอั้งกลายเป็นคนไร้อำนาจ ไร้สิทธิในการดำรงชีวิต และทำกินอย่างอิสระ ทำให้ชีวิตของพวกเขาเสมือนเดินอยู่บนเส้นด้าย ไร้ความมั่นคงใดๆ ทั้งปวง

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า แม้เงื่อนไข บริบทต่างๆ กดดัน ให้ชาวบ้านกลายเป็นคนไร้อำนาจ และเป็นคนชายขอบทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้ยอมให้ออเท้ เป็นฝ่ายตั้งรับและยอมถูกระทำเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ชาวดาระอั้งได้พยายามแสดงให้เห็นถึงศักยภาพความเป็นมนุษย์ มีการเรียนรู้ ปรับตัว ทั้งตั้งรับ-ยอมกระทำตาม ภาระใจลงเข้าร่วมและตอบโต้ ต่อต้านด้วยวิธีการต่างๆ นานา ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้มีที่ยืนอย่างมั่นคงให้กับชีวิตและกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง ในงานศึกษานี้ ได้มุ่งความสนใจในประเด็นการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน การดำรงชีพ และการแสวงหาความมั่นคงเพื่อความอยู่รอด อันเป็นประเด็นสำคัญสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตอยู่ในเขตป่า โดยประเด็นดังกล่าวได้นำเสนอรายละเอียดไว้ในบทที่ 4 ต่อไป